

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ КОЛЕДЖ**

Для спеціалізації 5.141.3
«Обслуговування та ремонт
електроустаткування
автомобілів і тракторів»

Методичний посібник

для семінарських занять студентів

з навчальної дисципліни

«КУЛЬТУРОЛОГІЯ (ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА)»

**для спеціальності 5.141 «Електроенергетика,
електротехніка та електромеханіка»**

Автор: І.П.Коструб – викладач Харківського державного політехнічного коледжу

Рецензент: Л.М.Діброва – голова циклової комісії гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Харківського державного політехнічного коледжу

Методичні вказівки розглянуті і рекомендовані для використання цикловою комісією гуманітарних та соціально-економічних дисциплін

Протокол № _____ від “ _____ ” _____ 20____ р.
Голова циклової комісії _____ Л.М.Діброва

Схвалено методичною радою Харківського державного політехнічного коледжу

Протокол № _____ від “ _____ ” _____ 20____ р.

Голова методичної ради _____ В.О. Величко

Зміст

Вступ	4
Тема 1: «Музична і театральна культура. Первісні музичні інструменти. Музична культура античних міст Північного Причорномор'я. Музична культура Київської держави. Стародавня народна творчість: епос, календарно-обрядові та родинно-обрядові пісні. Обрядовий пратеатр (стародавні народні ігри, свята). Мистецтво скоморохів»	5
Тема 2: «Образотворче мистецтво Італії: Епоха «титанів». Леонардо да Вінчі. Живопис як одна з форм утілення всеосяжної геніальної натури митця («Джоконда», «Тайна вечеря»). Рафаель. Зображення чистоти та чарівності жіночого образу, його духовного зв'язку з природою («Сікстинська Мадонна», «Прекрасна садівниця»), благородного і духовного спілкування людей (фреска «Афінська школа»)	17
Тема 3: «Світове кіномистецтво. Франція — батьківщина мистецтва кіно (видатні режисери, актори). Кіно США. Основні жанри американського кіно (пригодницький, мюзикл, бойовик, фантастика, фільми жахів, фільми катастроф та ін.)»	28
Рекомендована література	39

Вступ

Предмет «Культурологія (художня культура)» дозволяє на достатньому рівні інтегрувати знання студентів. Вивчення культурології передбачає формування в студентів компетенцій — ціннісно-смислових, загальнокультурних, навчально-пізнавальних та інформаційних (що досягається вивченням шедеврів мистецтва різних епох і народів), а також комунікативних, творчо-діяльнісних і самоосвітніх (що передбачає набуття досвіду самостійної творчої діяльності, сприймання цієї інформації як частини невід'ємної частини свого життя). Завдання курсу культурологія(художня культура) й полягає в тому, щоб навчити молоду людину орієнтуватися в естетичному оточенні, відрізнити справжнє від банального, проявляти свої творчі здібності не лише в професії, а й в суспільному та особистому житті. Водночас, ціллю курсу є органічне формування у свідомості студентів загальнолюдських цінностей з акцентом не на тому, що роз'єднує культури різних народів, а на тому, що їх об'єднує, адже через ціннісний вплив мистецтва ефективніше відбувається і національно – патріотичне, і полікультурне виховання особистості. Виходячи з мети курсу «Культурологія(художня культура)» семінарські заняття повинні не тільки закріпити теоретичні знання за темами, навчити самостійно працювати з різними джерелами інформації та витворами мистецтва, аналізувати різні художні стилі, сформувати в студентів свідоме художньо-естетичне ставлення до мистецтва, створити в кожного студента почуття успіху від власних досягнень у культурно-мистецькій царині, впевненості у спроможності самостійно розв'язувати художні творчі завдання, осмислювати загальні культурні явища та тенденції, своє місце в сучасному культурному просторі, самобутнє неповторне місце свого народу серед інших світових культур, але й формувати потреби студентів до розширення їхнього внутрішнього світогляду і досвіду активної соціальної та культурної діяльності для подальшої особистої соціалізації у суспільство.

При складанні планів семінарських занять, тестів, практичних, творчих завдань та підборі тем рефератів використовувалися методики гуманних дидактичних концепцій, особистісна спрямованість, що дозволяє забезпечити умови для самореалізації кожного студента та розвитку ефективної навчально-пізнавальної діяльності з урахуванням інтересів, потреб, схильностей, здібностей та життєвих цінностей студентів.

За програмою семінарських занять - 3 :

- Тема 1:« Музична і театральна культура. Первісні музичні інструменти. Музична культура античних міст Північного Причорномор'я. Музична культура Київської держави. Стародавня народна творчість: епос, календарно-обрядові та родинно-обрядові пісні. Обрядовий пратейтр (стародавні народні ігри, свята). Мистецтво скоморохів».

-Тема 2:« Образотворче мистецтво Італії: Епоха «титанів». Леонардо да Вінчі. Живопис як одна з форм утілення всеосяжної геніальної натури митця («Джоконда», «Тайна вечеря»). Рафаель. Зображення чистоти та чарівності жіночого образу, його духовного зв'язку з природою («Сікстинська Мадонна»,

«Прекрасна садівниця»), благородного і духовного спілкування людей (фреска «Афінська школа»).

-Тема 3: « Світове кіномистецтво. Франція — батьківщина мистецтва кіно (видатні режисери, актори). Кіно США. Основні жанри американського кіно (пригодницький, мюзикл, бойовик, фантастика, фільми жахів, фільми катастроф та ін.)».

До кожної теми надано план семінарського заняття, література, інтернетсайти, короткі відомості з теоретичної частини теми, схеми , таблиці , теми рефератів та доповідей , творчі завдання та вправи , контрольні питання, тести, термінологічний словник.

Тестові завдання можливо використовувати як один з засобів діагностики знань студентів з тем.

Тема 1:« Музична і театральна культура. Первісні музичні інструменти. Музична культура античних міст Північного Причорномор'я. Музична культура Київської держави. Стародавня народна творчість: епос, календарно-обрядові та родинно-обрядові пісні. Обрядовий пратеатр (стародавні народні ігри, свята). Мистецтво скоморохів»

Мета:

-розширити знання про роль українського народного мистецтва в розвитку національної культури, особливості розвитку музичної та театральної культури в різні історичні періоди;

-розкрити сутність стародавніх народних ігор, свят і ритуалів;

- ознайомитися з княжим театром та мистецтвом скоморохів;

-розвивати інтелектуальні, творчі здібності , зацікавленість історичним розвитком театального мистецтва;

- формувати та розвивати національну свідомість;

-розвивати вміння порівнювати українську художню культуру минулого й сучасності;

- навчитися обґрунтовувати оцінні судження щодо зразків українського мистецтва;

-залучитися до творчої діяльності

-виховувати високу духовність на основі загальнолюдських цінностей, інтерес до мистецтва, любов до культури рідного краю.

План семінарського заняття

1. Первісні музичні інструменти.
2. Музична культура античних міст Північного Причорномор'я.
3. Музична культура Київської держави.
4. Стародавня народна творчість: епос, календарно-обрядові та родинно-обрядові пісні.
5. Обрядовий пратеатр (стародавні народні ігри, свята). Мистецтво скоморохів».

Література

- 1.Архимович Л., Кришева Т.,Шиффер Т., Шреєр-Ткаченко О.Нариси з історії української музики:В 2-х т.-К.1964.
- 2.Беляев В.Музыка//История культуры Древней Руси.-М.:Л..1951.
- 3.ВерстюкВ.,Гарань О.,Гуржий О.та інш.Історія України.-К.,2000.
4. Волошин І.Джерела народного театру на Україні.-К.,1960.
- 5.Дей О.Звичаєво-обрядова поезія трудового року//Ігри та пісні:весняно-літня поезія трудового року.-К.,1963.
- 6.Енциклопедія українознавства.-Т.1-Львів,1993.
- 7.Закович М.Культурологія.Українська та зарубіжна культура.-К.,2006.
- 8.Іваницький І.Український музичний фольклор/підр.для вищ.учб.закл.-Вінниця,2004.
- 9.Кияновська Л.Українська музична культура.-К.,2006.
- 10.Климова Л.В.Художня культура України.10 клас.-К.,2010.
- 11.Кондратова Л.Художня культура.10 клас:метод.посіб.-Х.,2010.
- 12.Масол Л.,Миропольська Н.Художня культура.Програма для 9-11 класів.-К.,2010.
- 13.Масол Л.,Ничкало С.,Веселовська Г.,Оніщенко О.Художня культура України.-К.,2010.
- 14.Ольховський А.Нарис історії української музики.- К.:Музична Україна,2003.
- 15.Шреєр-Ткаченко О.Історія української музики.-К.,1980.
- 16.Энциклопедический музыкальный словарь.-М.,1966.

Інтернет-ресурси

<http://www.inglib.ru.>, <http://www.lib.ua-ru/net>, <http://library.if.ua>,
<http://readbookz.com>, <http://wikipedia.org.ua>,<http://www.filosof.com.ua.>,
<http://www.pravoslavie.ru.>,<http://www.history.org.ua.>,muzik.org.ua

Короткі відомості з теоретичної частини теми

1.Первісні музичні інструменти

Давня музика — найзагадковіша сторінка історії будь-якої національної культури. Хіба можна уявити музику, яка не звучить? У давні часи не існувало ані технічної апаратури для звукозапису, ані нотного письма, тому музика наших пращурів не збереглася. Про неї нам насамперед повідомляють археологічні джерела — первісні музичні інструменти, знайдені під час розкопок, або їх зображення на різних предметах. За географією поширення на теренах України пам'яток періодів палеоліту, неоліту та пізніших епох сучасні дослідники можуть визначити роль музики в духовному житті людини.

До найдавніших пам'яток музичного мистецтва належать духові інструменти епохи палеоліту — сопілки і флейти з рогів тварин, дудочки з пташиних кісток, що нагадують флейту Пана. На Чернігівщині, поблизу села Мізин, археологи знайшли залишки предметів із кісток мамонта, що нагадують ударні та шумові музичні інструменти. Серед них — набірний

браслет, що «шумить», молоток із рогу північного оленя. На думку вчених, на цих інструментах грали музиканти, які могли б утворити цілий ансамбль.

Під час розкопок скіфських курганів у різних регіонах України було знайдено чимало зразків музичних інструментів (металеві дзвіночки і бубонці, брязкальця різних форм і розмірів). Під час обрядових дійств (освячення речей і житла) використовували своєрідний шумовий інструмент — тризубці. На кінцях зубців цього інструмента — пташки, що тримають у дзьобиках кільця із дзвіночками. На фресках і коштовних виробах трапляються зображення музикантів. На скіфській золотій пластинці від головного убору, знайденої поблизу села Сахнівки на Київщині, можна побачити бородатого співака, який грає на струнному інструменті, подібному до грецьких. На фресках — скіфа з грецькою лірою, а також жінки, які танцюють. У Чернігівському кургані знайдені роги тура, майстерно оправлені сріблом із ознаками скіфського «звіриного» стилю, що, імовірно, використовувались як сигнальні інструменти.

Первісне музикування мало синкретичний характер (пісня, танець і поезія були нерозривно пов'язаними), супроводжувало обряди й церемонії, ритуали, трудовий процес тощо. Музика і музичні інструменти (уже згадані сопілки та флейти, виготовлені із рогів тварин; дудочки, виготовлені із пташиних кісток, що нагадують флейту Пана; ударні й шумові інструменти, наприклад: набірний браслет із кісток мамонта, молоток із рогу оленя та ін.) виконували функції оберегів і використовувались під час заклинань та молитов, набуваючи магічно-охоронного значення. У музиці люди вбачали захист від нечистої сили, поганого сну, зурочення. Існували і спеціальні магічні награвання для забезпечення родючості землі та плодючості худоби.

У первісній грі почали виокремлюватися солісти, заспівувачі; розвивалися та диференціювалися елементи музично виразної мови, що сприяло виникненню національних прикмет музичної мови.

2.Музична культура античних міст Північного Причорномор'я

Зрозуміло, що греки засновники північно-причорноморських міст-колоній перенесли на українські землі й культурні традиції своїх метрополій. Про музичну культуру міст Північного Причорномор'я можна зробити висновок, беручи до уваги музичну культуру грецької держави та ураховуючи артефакти, знайдені на території кримського півострова й на північному узбережжі Чорного моря.

В античному суспільстві музика посідала важливе місце. Згадайте, що саме слово «музика» походить від Музи — грецької богині-покровительки мистецтв і наук. У Давній Греції Платон і Аристотель пропонували лікувати хворих музикою. Відомо, що на честь богів виконувалися спеціальні гімни на різну музику (пеан Аполлону та дифірамб Діонісу). В афінських школах музика була одним із обов'язкових предметів, а викладача музики особливо шанували. Цікавим є той факт, що незнання інших речей не вважалося у греків ганебним, тоді як відмова заспівати сприймалася як безчестя.

Із музичних інструментів широко використовувалися сурма і флейта, особливо у військовій справі; у театрі грали на своєрідних подвійних флейтах.

Згодом механік Ктесібій винайшов водяний музичний інструмент *гідравлос* — прообраз органа. Греки охоче танцювали під супровід духового інструмента — *авлоса*. Саме у Давній Греції звуки почали позначатися літерами.

До наших часів дійшли деякі давньогрецькі мелодії — фрагмент із трагедії «Орест» Еврипіда, початок «Піфійської оди» Піндара, «Гімн Музі» Мезомеда. І сьогодні музикознавці користуються грецькою термінологією — *мелодія, музика, гама, ритм, гармонія*.

Міста-колонії Північного Причорномор'я наслідували музичне мистецтво Античної Греції. На знайдених під час розкопок предметах (прикрасах) вазах, виробах із теракоти, фресках, скульптурах) зустрічаються зображення музикантів. Античний інструментарій є надзвичайно багатим: струнні (ліра, кіфара, арфа), духові (авлос — подвійна флейта, сирина (флейта Пана) — кілька трубочок, з'єднаних між собою), ударні (тимпани, критали — металеві тарілочки на зразок кастаньєт). Одна зі статуеток зображує навчання дитини гри на лірі. Цей музичний інструмент зустрічається й на монетах Пантікапеї та Ольвії. На ольвійських монетах карбували тимпан. Серед археологічних знахідок трапляються також театральні маски, статуетки акторів, що, разом із руїнами Херсонеського театру, свідчить про театральну діяльність. Згадки про театри містяться в письмових джерелах. У трагедії Еврипіда описуються події, що відбувались на берегах Понту Евксинського (Чорного моря). В античному театрі музика, танці й література були нероздільними: під час вистав хор з інструментальним супроводом ілюстрував події, що відбувались на сцені. Згодом музика й танці перетворилися на окремі номери, що виконувались між частинами вистав. Античні автори згадують, що в Боспорі виступав запрошений з Еллади відомий співак Арістонік. Виступи артистів часто відбувались у формі змагань, про що свідчать численні амфори, якими нагороджували переможців.

3. Музична культура Київської держави

Київська Русь відзначалася надзвичайно розвинутим і професійним музичним мистецтвом. Воно містило, крім скарбів народної творчості, також церковну музику (що поширилася після прийняття Київською Руссю християнства в 988 р.), музику княжого двору (при якому обов'язково утримувались гуслі та співаки) та ярмаркове музикування (представники — скоморохи).

У II половині X—XI ст., державно-політичне й культурне життя Київської Русі сягнуло високого рівня, і давньоруська держава посіла одне з провідних місць серед країн Європи. Про це свідчать багатовікова усна пісенна традиція, що збереглася в народі до наших часів, пам'ятки архітектури, образотворчого мистецтва й писемності.

Своїм корінням сучасні народні українські музичні інструменти сягають часів Київської Русі. Столицею цієї великої східнослов'янської держави став Київ, що перетворився у X—XI ст. на один із найбільших культурних і політичних центрів тогочасної Європи. Тут розвивалася письменність, закладалися основи науки й освіти, утворювалися видатні осередки самобутньої культури.

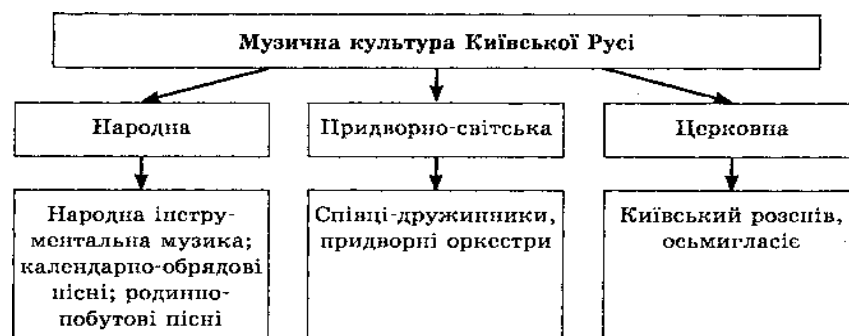
Початкова стадія формування української музики є невіддільною від розвитку музичної культури Київської Русі. Зображення музикантів, які грають на духових, лютнеподібних інструментах, арфі, органі, тарілках, а також блазнів, які танцюють, на фресках Софійського собору в Києві (XI ст.) підтверджують жанрове різноманіття давньоруського мистецтва, його народні витоки. На одній із них зображено музиканта-соліста, виконавця на скрипкоподібному струнному смичковому інструменті. При цьому зображений спосіб гри на цьому інструменті, а також тип обличчя і частково одяг музиканта свідчать про його слов'янське походження. Одяг та інструменти групи музикантів, зображених на другій фресці, дають підстави вважати, що серед них є й «заморські» музиканти, можливо, візантійські. Існує версія, згідно з якою на фресках Софії Київської зображено саме візантійських мимів, яких було привезено до Києва, або ж одягнутих на її зразок наших лицедіїв (зважаючи на типовий для зображених короткополий одяг і їх гостроконечні шапки). Літописні згадки про співців Бояна (Баяна) та Миту су датують XIII ст. Наприкінці XIII — на початку XIV ст. українська народна музика визначилася як самостійна галузь східнослов'янської музики. У XIII ст. у Волинському Літописі (1241) згадується ім'я галицького «словутного співака» Митуси; у документах XIV—XV ст. — українських музикантів-лірників при польських дворах, бандуриста Чурила. У музичному побуті княжого двору часів Київської Русі популярним є мистецтво народних співців-сказителів билин і пісень, музикантів і фокусників-скоморохів, що поєднувалося з інтересом до різних «заморських» музикантів та їх інструментів. Серед світських музикантів особливе місце посідали співці-дружинники на княжих дворах, які у своїх піснях, акомпануючи собі на гуслах, славили подвиги князів і їх раті, піднімали бойовий дух, згадували видатні події минулого. Серед них легендарну славу здобув Боян, про якого згадується у «Слові о полку Ігоревім», а в Галицько-Волинському князівстві відомим був співець Митуса. Музичний супровід звучав під час прийому київським князем іноземних послів. Воєнні походи теж супроводжувались грою на трубах, рогах, а також на ударних інструментах — бубнах та дзвонах. Музика та спів належали до обов'язкових елементів освіти у Київській Русі, знання музики було обов'язковим не лише для бояр, але й для княжих дітей.

Скоморохів — народних співців і виконавців на гуслах, гудках та свирілях охоче приймали не лише в княжих палатах, але й у колі київських міщан і ремісників. Їх називали також «веселими людьми», «веселими

молодцями», «гудочниками», «гусярами», без яких не обходилося ані весілля, ані забави. Навіть у літописах згадуються гудці, зокрема в Іпатіївському літописі з-поміж інших називається гудець Ор, який умів співати половецьких пісень.

Християнський церковний спів Київської Русі ґрунтувався на традиції візантійської культури. Адже Київ прийняв саме візантійський, тобто східний православний церковний обряд, об'єднавшись у такий спосіб із «братами по вірі», болгарами, греками, грузинами, сербами. Із цих країн приїжджали на Русь не лише священики, але й співаки, музиканти, які передавали знання канонів церковної музики за православним обрядом. Стародавні літописи постійно згадують про це. Так, Густинський літопис повідомляє, що «Володимир привіз із собою з Корсуня першого митрополита... а також співаків болгарського походження». Після завершення будівництва Софійського собору, на запрошення Ярослава Мудрого, у 1053 р. «із Греції до Києва приїхали троє знавців церковного співу зі своїми родинами і вчили русичів цього співу на вісім гласів (тобто голосів)». Музика не випадково посідала у богослужіннях русичів важливе місце, оскільки вважалось, що церковний спів наближає людську душу до Бога, сприяє очищенню від гріховних думок.

Із часом на основі візантійських зразків тут сформувався власний духовний спів, що згодом почали називати київським розспівом. Основною формою церковного співу, починаючи з XII ст., був саме старокиївський розспів. Для кожного тижня, починаючи від Великодня, свята Христового Воскресіння, православне богослужіння мало свій глас, тобто свою особливу мелодію, яких загалом було вісім. Коли завершували співати всі вісім гласів, то починали знову від першого. Тому і вся система церковного співу називалась «осьмигласієм».

4. Стародавня народна творчість: епос, календарно-обрядові та родинно-обрядові пісні

Найціннішим скарбом музичної культури українського народу є народна пісня, що ввібрала традиції ще язичницьких, тобто дохристиянських часів, і пізніше відобразила весь складний тернистий шлях історії нашого народу, його надії та сподівання, здобутки й втрати. Український музичний фольклор містить величезну кількість пісень, танців, замовлянь, обрядів; у

ньому, як у краплині води, відбилась душа народу. Проте не лише народна творчість свідчить про визначний мистецький талант нації.

Вочевидь, із цього періоду бере свій початок українська народна музика. Огляд історії української музики варто розпочати з народної пісні як одного з найстаріших видів музичного мистецтва. Народною музикою вважаються всі вокальні та інструментальні мелодії, що від найдавніших часів існування народу шляхом усного передавання переходять із попереднього до наступних поколінь. Народну музику вважають витвором колективним — у протиставлення до музики ненародної як витвору індивідуального.

У культурному житті народів народна музика відіграє надзвичайно важливу роль. Музика народу є першоджерелом його музичної культури, важливим засобом національного відродження.

Справді, можна дивуватись величезній силі духу українського народу, який, незважаючи на будь-які політичні утиски в різні часи своєї історії, зумів розвинути своє народне музичне мистецтво, закріплюючи в ньому всі риси своєї культурної значущості й самостійності та передаючи словом і піснею всі свої болі й страждання, чого, за словами М. Гоголя, «жодний інший народ не зробив з такою непереможною силою».

Українська народна творчість є тою вихідною точкою, з якої починається історія культури українського народу, а отже, й історія української музики. Хоча народна музика не знає таких переривів у традиції, як музика ненародна, церковна або світська, та все ж її розвиток не можна охопити хронологічно, тим більше, що з давніх часів до XVII ст. не збереглося жодних записів мелодій. Тільки пізніші праці вчених-етнографів, які почали збирати, досліджувати та впорядковувати музичний матеріал, частково зберегли для нас і перші народні музичні шедеври.

Календарно-обрядові пісні. Український народ із давніх-давен зберігав давньоруські традиції свят і пов'язані із ними пісні річного землеробського циклу, якими супроводжувалися зустріч Нового року, настання весни, збирання врожаю. Зимовий цикл календарних пісень складається в Україні з колядок і щедрівок, їх основним змістом було побажання успіху в новому землеробському році, здоров'я та добробуту сім'ї, величання господаря. Прикладом пісень цього циклу є «Щедрик».

Чимало стародавніх **колядок і щедрівок** дійшло до наших часів у вигляді веселих зимових ігор і розваг молоді. Донині існує давня традиція новорічного «засівання» подвір'їв і хат відбірним зерном. Однією з найулюбленіших розваг молоді є пісні та ігри, пов'язані зі стародавнім звичаєм новорічних ворожінь на розтопленому воску, спалюванням «діда». Зимовий цикл пісень завершувався у давні часи піснями на проводи зими — святкуванням Масляної (Масниці).

Веснянки та гайки починали співати з настанням весни. Спів веснянок в Україні завжди супроводжувався танками, хороводами, іграми, які дівчата виконували в полі, на галявинах. У веснянках оспівувалися явища природи, молодість і дівоча врода. Люди очікували весну і закликали її. Діти також брали участь у піснях- іграх (зверталися до птахів, звірів, сонечка). У веснянках відтворювалися певні сільськогосподарські роботи. У березні, коли починав танути сніг, дівчата збиралися групами і починали співати пісні-

заклички, щоб пришвидшити настання весни й випрохати у природи щедрого літа. У веснянках-закличках з'явилися і нові мотиви — кохання й парування молоді. Рухами заклички не супроводжували. Більшість ігрових веснянок виконуються як колові (дівчата утворюють коло або еліпс) й ключові (ставши «шнурком», йдуть одна за одною, виписуючи різні фігурки й ламані лінії). Студенти припускають, що колові веснянки виникли в епоху поклоніння сонцю (коло, круг — це символ сонця). Веснянки (гаївки, ягівки, гагілки) співають на Великдень свята. На Волині, Поділлі й Наддніпрянщині, окрім гаївкових ігор (рудиментів давніх обрядів і магічних ритуалів), збереглися весняні пісні, які співають від Благовіщення. У деяких регіонах (Поділля, Холмщина, Підляшшя, Галичина, Підгір'я) цілі групи гаївок чи веснянок отримали назви від окремих ігор: «Галя», «Володар» («Воротар»), «Жук» («Жучок»).

Наприкінці сезону спів веснянок поступово скорочувався, замінюючись звичайними гуртовими (ліричними) піснями. У тематиці веснянок відбиваються ставлення до природи й весни (слова «ладо», «лель»; культ природи в сюжетах танків «Мак», «Льон», «Груша», «Журавель», «Зайчик»), спогади про життєвий уклад і лицарські доблесті часів Київської Русі, козацьких воєн. Здебільшого веснянки мають мотиви кохання (обрання пари, сватання, сімейні стосунки, символічні подарунки, жарти).

Русальні пісні виконувалися наприкінці травня-на початку червня. Вони уславлювали весняну природу, людське кохання. Мотиви русальних пісень багато в чому збігаються з мотивами веснянок, пов'язаних із образами природи.

Купальські пісні здавна виконувалися на літнє свято Івана Купала; ними проводжали весну. Це свято супроводжували певні обряди — молодь стрибала через вогнище, дівчата ворожили. плели вінки та пускали їх за водою, уранці купалися в росі.

Жнива-пора тяжкої праці, але водночас-це найщасливіший час для селянина —хлібороба, який радіє врожаю. У жнивах розрізняють три етапи: зажинки-початок жнив, самі жнива та завершення жнив- обжинки. За цим принципом будуються пісні-зажинкові, жниварські, обжинкові.

Весільні пісні. Уже давно в етнографії є думка, що весілля умовно поділялося на дії (сватання, заручини, весілля, пропій), характеризувалося поєднанням та взаємопроникненням трагічних і комічних елементів — смутку та жалю й сміху та жарту, об'єднувало велику кількість дійових осіб (молоді, їх батьки, свати, дружки і дружби та ін.). Попри варіантну природу весілля, воно мало спільні прикмети на всій українській етнічній території.

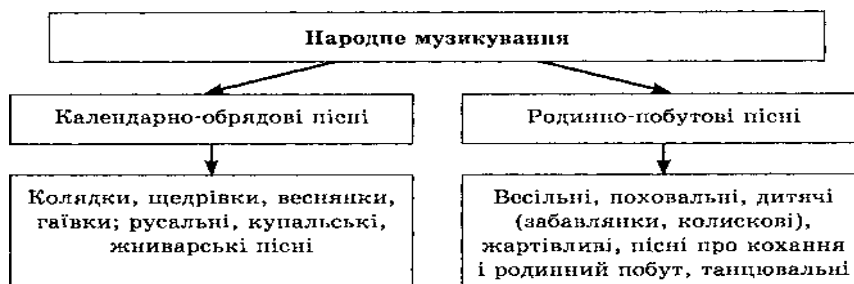
Жартівливі, сатиричні пісні. Весела пісня — це одна з форм залицяння та взаємопізнання парубків і дівчат. Жартівливі пісні про молодь висміюють дівочі й парубочі вади (лінощі та недбальство, дурість і недотепність, нескромність і легковажність), різні недоречні ситуації під час дівування й. парубкування, комічні освідчення та непорозуміння. У багатьох піснях-діалогах важливим гумористичним прийомом є мимовільне самовикриття героя (наприклад, у відповіді парубка дівчині, яка пропонує йому піти на побачення, змальовується гумористична постать неабиякого боягуза). Пісні такого характеру пронизані м'яким інтимним гумором.

Своєрідну групу жартівливих пісень становлять твори, що зображують життя літніх людей. Різні колізії у взаєминах і непорозуміння родинного життя, відтворені через постаті діда й баби, набувають яскравої гумористичності й рельєфності.

Особливою різноманітністю тематики відзначаються жартівливі пісні про аномалії в інституції кумівства. Між кумом і кумою могли встановлюватись дуже близькі взаємини, які з погляду народної моралі викликали заперечення, а отже, й гумористичне висвітлення.

Коломийки — це короткі пісеньки-куплети, що складаються з двох віршів і зміст коломийок здебільшого є побутовим: кохання, розлука, жарти, кепкування, життя селянина, рекрута, жовніра; сатира на багатіїв, владу, різні сторони життя. Коломийки домінують у фольклорі гуцулів і бойків. Під коломийки грають музики (скрипка, бас, барабан, тарілки). Як танок коломийка відома з XVI ст. У різних місцевостях їх виконують по-різному — з різними темпом і танцювальними фігурами.

Колискові пісні. За своїм виникненням цей вид пісень також належить до старовинних. Вони виконувалися наспівно, мали невелику за обсягом мелодію, розмірений ритмічний рух. Типові, найпоширеніші образи колискових — сіренький котик, коза рогата, горобчик та інші тварини.

5. Обрядовий пратейтр (стародавні народні ігри, свята). Мистецтво скоморохів

Підґрунтям для театрального мистецтва є слово, танець, жест, музика, дія, що люди використовували під час обрядів, свят, ритуалів. Кожній порі року притаманна власна емоційна насиченість. Усе життя людини було підпорядковане народному календарю, календарним та трудовим святам, родинним звичаям та обрядам, що були сповненими магічних заходів, ритуальних дій, складної драматургічної композиції, злободенних діалогів, пісень, голосінь, молитов, танцювальних номерів.

Усі народні свята були підпорядковані порам року — зимі, весні, літу й осені. Весна завжди асоціювалась із пробудженням природи, тому весняні пісні супроводжувалися іграми й хороводами, що розігрувалися просто неба як дії вистави (імітувалися трудові процеси засівання зерна, поливання рослин). У дитячих піснях- іграх імітувалися голоси й рухи тварин. Інші обрядові свята також супроводжувалися імітацією відповідних дій. Простором для магічних обрядових дійств були природні «декорації» — ліси,

гори, озера, ставки, печери. На галявинах водили хороводи, танцювали в колі; у печері танці відбувалися у півколі.

Якщо уважно розглянути обряди, то в багатьох із них можна побачити навіть прообрази театрального реквізиту. Так, на новорічні свята, під час «водіння кози» використовували костюм — вивернутий догори хутром кожух, що імітував козу. Виконуючи колядки й щедрівки, використовували маски, зображували старого діда — наклеювали бороду, вуса, розфарбовували обличчя; на Масницю — спалювали солом'яне опудало; улітку топили уквітчане стрічками деревце; символом урожаю був обжинковий сніп — Дідух.

Але не тільки реквізит і прообрази костюмів дають нам можливість говорити про прадавній театр. Адже навіть у родинних обрядах містилися елементи акторської гри — діалоги, пантоміма, міміка, розподіл ролей (наприклад, у весільному обряді суворо дотримувалися послідовності дій — сватання, заручини, весілля, а учасники цього процесу діяли, як під час театралізованого дійства, — за сюжетом).

Театральність була невід'ємною складовою народних ігор. Так, народна гра-вистава «Коза» бере свій початок в язичницькій обрядовості (ритуально-магічний звичай «водити козу» був здавна поширений на українських землях). Це є документальним доказом автентичної оригінальності явища української народної драми і того, що українська сценічна традиція не лише не переривалася, але й органічно розвивалася паралельно з видовищними мистецтвами інших європейських країн.

Як і в стародавньому обряді-грі, народна гра «Коза» мала музику і ряджений хор, усі учасники так само переодягалися, особливо у вивернутий кудлатий одяг ~ символ антисвіту. Кожух або драна свитина прикривали горб, намощений на спині парубка, який грав «діда» (маска «діда» є подібною до італійської маски з групи комічних старих — Панталоне). З часом драма «Коза» ускладнювалась, із обряду-гри поступово перетворюючись на гру-виставу. До неї додавалися нові персонажі й сюжетні лінії — «циган», «лікар» та ін. Багатоепізодне сценічне дійство було наповнене народними прислів'ями і порівняннями, злободенною тематикою.

Прийняття християнства зумовило збагачення святково-обрядових дій новим змістом, а також появу в них інших форм завдяки поєднанню язичницького та християнського.

За часів Київської Русі театральне мистецтво втілювалося не тільки в народному, але й у княжому (дружинному) театрі. Основою княжого театру були виконавці сценок — актори — скоморохи та шпільмани (елемент, запозичений у Німеччині чи Візантії), які водночас були співаками, танцюристами, дресирувальниками, акробатами, музиками, їх появу в Києві датують приблизно серединою XI ст. Вони брали участь у всіх народних святах, обрядових діях. Багато скоморохів постійно жили при дворах князів, потішали глядачів веселими виставами, де кожен із них виконував конкретну роль, розкривав певний характер, що разом із масками не змінювалися впродовж років. Про це згадується в різних церковних писаннях. Уперше слово «скоморохи» зустрічається у літописі у «Поученні про кари божі» (1068): «...диявол обманує, хитрощами переваблюючи нас од Бога: трубами і

скоморохами, і гуслами, і русаліями. Ми бачимо ж ігрища витолочені і людей безліч на них... а церкви стоять, і коли буває час молитви, [то] мало їх перебуває в церкві». Зазначимо, що тут скоморохи згадані як дійові особи великих ритуальних язичницьких ігор, які впливають на народ і є серйозним суперником християнської церкви. Насамперед це представники жрецтва, складовою професійних навичок яких було володіння музичними інструментами, музично- драматичним театральним мистецтвом («видовища діючі»), знання язичницького ритуалу в усій його повноті, а також неабиякі організаторські здібності, що дозволяли згуртувати людей навколо «ігор» за часів панування християнської церкви в державі.

На одній з фресок Софійського Собору зображено скоморохів, які танцюють. На іншій фресці зображено трьох музик, двох акробатів-еквілібристів.

Проте ані скоморохи, ані шпільмани, ані свистільники, попри свою популярність (в Україні збереглися такі назви сіл), були чужими сценічному духу Русі, тому не створили театру»

Церква переслідувала скоморохів за те, що їх вистави не відповідали релігійно-церковним настановам життя. Останні згадки про скоморохів датують XVI ст.

Завдання

1.Заповнить таблицю

Характерні риси народного театру

Обряд, вистава	Герої, ролі	Декорації, маски, костюми, грим	Ігрові моменти	Призначення	
«Водіння кози», Маланка	Коза, циган, дід, баба, Маланка, Василь	Вулиця, інтер'єр хати. Маски, костюми дійових ; осіб	Імітація (голосом, ходою, манерою) тварин, людей	Привітання з новорічними святами й побажання до них	
Веснянки* заклички	Лада, хлопець, дівчина	Вигін, ліс, садок, луки, вінки, пташки з тіста, згодом писанки	Ритуальні дії, хороводи, танок, імітація певних дій, що є у текстах пісень	Вітання весни, перелітних птахів, закликання весни	
Русалії, Купала	Русалки, водяники	Гільце, вінки, свічки, вогнище, вигін, майдан	Сценарій свята з піснями, танцями, діями: стрибання через вогнище, розламування гільця тощо	Ворожіння «на життя», «на пару», освячення вогнем, захист від темних сил	
Весілля	Наречений, наречена, бояри, світилки, дружки, свати та ін.	Хата, подвір'я, вулиця, святковий одяг молодих	Викуп молодой, сватання, обряд з гільцем та ін.	Шлюбний ритуал	

Контрольні запитання

1. Розкажіть про український календар. (Життєдіяльність людини підпорядковувалась річному циклу: зима — весна — літо — осінь)
2. Чому життя людини підпорядковувалось річному циклу? (Культура давніх слов'ян — землеробська; основним джерелом харчування був вирощений і зібраний урожай.)
3. Який символізм приписувався пісням річного циклу: зимовим, весняним, літнім? (Уплинути на сили природи, щоб вони сприяли збереженню врожаю.)
4. Як називались пісні зимового циклу? Хто виконував ці пісні?
5. Якою є роль пісень весняного циклу? Чому веснянки виконували переважно діти?
6. Для чого існували русальні пісні?
7. Яким було значення свята Купала для молоді?
8. Чому і під час збирання врожаю люди знаходили час для пісні?
9. Що таке театр?
10. Яку роль він відіграє у житті сучасної людини?
11. Коли виник театр? Що було його прототипом?
12. Що стало першоосновою для виникнення театрального мистецтва?
13. Які народні обряди ви знаєте? Хто є головними героями цих обрядів?
14. Які народні традиції зберігаються у ваших родинах?

Тестові завдання

1. Коли з'являється музична культура на території України?
а) в мезоліті (X-VI тис.р.) б) в неоліті (VI-IV тис.р.) в) в палеоліті (40 тис.р.)
2. Оберіть варіанти жанрів сімейно-обрядової пісенної творчості давніх слов'ян
а) щедрівка б) плач в) гаївка г) колискова д) купальна є) весільна
3. Який жанр народної музики є характерним тільки для Київської Русі?
а) народна пісня б) колядка в) здравиця г) билина д) плач
4. Впишіть: особливість візантійського церковного співу-це ...
5. Що є основою княжеського театру?
а) драма б) обряди в) величальна пісня г) комедія
6. Оберіть античні музичні інструменти
а) гусле б) ліра в) арфа г) бубон д) авлос є) орган ж) ріжок з) сурма і) барбітон
7. Хто у Київській Русі був першими професійними акторами?
а) селяни б) скоморохи в) військові музики г) співаки
8. Оберіть варіанти жанрів календарно-обрядової пісенної творчості давніх слов'ян
а) колискова б) колядка в) голосильна г) веснянка д) русальна є) плач
9. Оберіть музичні інструменти давніх слов'ян:
а) сурма б) дзвіночок в) авлос г) сопілка д) било є) труба ж) ліра з) бубон і) гудок к) барбітон
10. Як називали в Київській Русі перших професійних музик?

- а)доместиками б)ряженими в)скоморохами
- 11.Який єдиний різновид інструментальної музики супроводжував православне богослужіння?
- а)орган б)церковний оркестр в)дзвін коло колів
- 12.Під супровід якого музичного інструменту виконували билини?
- а)сопілка б)гудок в)ріжок г)гусли д)барабан
- 13.Канон-це жанр
- а)календарно-обрядової музичної творчості
- б)світської музичної творчості
- в)церковної музики
- 14.Основою княжого театру були:
- а)драматичні поеми
- б)ритуали
- в)обряди
- г)величальна пісня

Творче завдання

1. Описати одну з народних ігор
2. Продовжити оформлення альбому «Історія й культурна спадщина мого народу», доповнити його ілюстрованими й текстовими сторінками: «Первісні музичні інструменти доби палеоліту», «Музична культура грецьких міст Північного Причорномор'я»

Теми рефератів:

1. «Мистецтво скоморохів».
2. «Обрядовий театр в Київській Русі».
3. «Княжий театр в Київській Русі».
4. «Народний епос Київської Русі»

Тема 2:

« Образотворче мистецтво Італії: Епоха «титанів». Леонардо да Вінчі. Живопис як одна з форм утілення всеосяжної геніальної натури митця («Джоконда», «Тайна вечеря»). Рафаель. Зображення чистоти та чарівності жіночого образу, його духовного зв'язку з природою («Сікстинська Мадонна», «Прекрасна садівниця»), благородного і духовного спілкування людей (фреска «Афінська школа»)»

Мета:

- ознайомитися з історичними умовами розвитку мистецтва епохи Відродження, особливостями творчості Леонардо да Вінчі та Рафаеля Санті;
- розвивати вміння самостійно аналізувати твори живопису, уміння обґрунтовувати свою думку щодо творів мистецтва;

- виховувати духовність, шанобливе ставлення до живописних пам'яток людства.

План семінарського заняття (2 год.)

- 1. Образотворче мистецтво Італії: Епоха «титанів».**
- 2. Леонардо да Вінчі. Живопис як одна з форм утілення всеосяжної геніальної натури митця («Джоконда», «Тайна вечеря»).**
- 3. Рафаель. Зображення чистоти та чарівності жіночого образу, його духовного зв'язку з природою («Сікстинська Мадонна», «Прекрасна садівниця»), благородного і духовного спілкування людей (фреска «Афінська школа»)**

Література

1. Алпатов М.В. Художні проблеми італійського Відродження.- М., 1976.
2. Базен Ж. История истории искусства: От Вазари до наших дней. — М., 1995.
3. Большой энциклопедический словарь изобразительного искусства : В 8 т. — Т. 1. — СПб. : ЛИТА, 2000.
4. Вазарі Джорджо. Життєпис найбільш знаменитих живописців, скульпторів і зодчих епохи Відродження.- Спб., 1992 .
5. Введение в культурологию : учеб. пособ. для вузов / рук. авт. кол. и отв. ред. Е. В. Попов. — М., 1995.
6. Власов В. Г. Стили в искусстве. — СПб. : ЛИТА, 1998.
7. Гильбух Ю. З. Розумово обдарована дитина : психологія, діагностика, педагогіка. — К. : Віпол, 1993.
8. Греченко В. А. та ін. Історія світової та української культури. — К. : Літера ЛТД, 2006.
9. Гриненко Г. В. Хрестоматия по истории мировой культуры. — М., 1998.
10. Должанская Ц. Л. Живопись, скульптура, архитектура : пособ. для студ. пед. ин-тов. — М. : Просвещение, 1970.
11. Закович М. Культурологія. Українська та зарубіжна культура. — К., 2006.
12. Ильина Т. В. История искусств. — М. : Высшая школа, 2004.
13. Історія світової культури : навч. посіб. / керів. авт. кол-ву Л. Т. Левчук. — К. : Либідь, 2000.
14. Історія української та зарубіжної культури : навч. посіб. / С. М. Клабчук, В. Ф. Остафійчук. — К. : Знання — Прес, 2004.
15. Клімова Л. Образотворче мистецтво. 5—11 кл. : наочн. довідн. — Х. : Ранок, 2007.
16. Лазарев В.Н. Леонардо да Винчи.- М., 1952 .
17. Лотман Ю. М. Об искусстве. — СПб. : Искусство, 1998.
18. Миропольська Н. та ін. Художня культура світу. — К. : «Вища школа», 2003.
19. Миропольська Н.Є., Масол Л.М., Гайдамака О.В. Художня культура. Підр. для 11 класу.-К.: Основа, 2012.
20. Пасічний А. Образотворче мистецтво. Словник-довідник. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2008.

Internet-ресурси

artclass.lviv.ua

belcanto.ru

ckoblmuz.ck.ua

hermitagemuseum.org

museum.museum-online.ru

notes.tarakanov.net/composers

term.in.ua

vmmkob.narod.ru

ru.wikipedia.org/wiki

world-art.ru

Короткі відомості з теоретичної частини теми

1. Образотворче мистецтво Італії: Епоха «титанів»

В Італії раніше, ніж в інших європейських країнах, почався процес розкладання феодальних і зародження нових, буржуазних відносин. Для Італії є характерним ранній і дуже швидкий розвиток міст завдяки вигідному географічному розташуванню, що зробило її головною торговою посередницею між Сходом і Європою. Разом із тим, зазнала змін промисловість — з'явилося мануфактурне виробництво. Склалася нова соціальна структура суспільства, що руйнувала середньовічний соціальний розподіл. Важливу роль відіграло звільнення селян від кріпацтва цехового ладу. Характерна особливість ранньої буржуазії — складна економічна база (торговельні, банківські операції, мануфактура, земельна власність), поява інтелігенції, яка відігравала провідну роль у формуванні культури Відродження.

Новий гуманістичний світогляд епохи Ренесансу насамперед втілювався у мистецтві. З-поміж інших особливостей мистецтва Відродження можна зазначити його світський характер, активне використання наукових досягнень, сприймання людини як основної цінності світу. Пошук шляхів передавання глибини простору в живописі сприяв відкриттю законів лінійної перспективи, започаткуванню нарисної геометрії.

В італійському мистецтві епохи Відродження виокремлюють такі *періоди*:

- XIV ст.— ***Передвідродження*** (або Проторенесанс);
- XV ст.— ***Раннє Відродження***;
- кінець XV—XVI ст.— ***Високий Ренесанс***,
- кінець XVI — початок XVII ст.— ***Пізнє Відродження***.

Початок XVI ст. був для Італії часом економічного занепаду, політичної кризи і початку іноземної інтервенції. Однак, саме в цей період, у супереч роздробленості, і міжусобним війнам, зростає розуміння загальнонаціональної єдності, настає небачений розквіт мистецтва. У мистецтві Високого Відродження центральне місце остаточно посіла

людина. Образ прекрасної, гармонійно розвиненої, сильної тілом і духом людини стає головним змістом мистецтва. Мистецтво Високого Ренесансу зрікається подробиць, незначних деталей в ім'я узагальненого образу. Природно, що творцями такого мистецтва стали справжні «титани» епохи.

2. Леонардо да Вінчі. Живопис як одна з форм утілення всеосяжної геніальної натури митця («Джоконда», «Тайна вечеря»)

Одним із них був Леонардо да Вінчі.

15 квітня 1452 року в поселенні Анкіано, поблизу містечка Вінчі, на світ з'явився майбутній геній доби Відродження — **Леонардо да Вінчі**. Його вабили кам'янисті вершини на горизонті, глибокі ущелини, бездонне блакитне небо. Ще в ранньому дитинстві Леонардо запитаннями з математики дивував викладачів. Водночас він захоплювався грою на лірі. Але найбільше його цікавили малювання та ліплення, а також архітектура, фізика, хімія, біологія, анатомія, астрономія, військове мистецтво, філософія, література, ботаніка, зоологія, винахідництво. Сім тисяч аркушів із малюнками, ескізами, кресленнями, записами залишив Леонардо. Він проектував «ідеальні міста», вулиці та майдани з фонтанами, розробляв проекти будівель, потужних металевих апаратів, каналів, мостів. У своїх наукових експериментах Леонардо да Вінчі був художником, а в мистецтві — мислителем і вченим. Нотатки, пояснення до малюнків, ескізів, проектів він писав живою італійською мовою, яскравою і барвистою, а його сучасники та послідовники ще упродовж 200 років використовували латину. Він часто говорив: «Наставницею собі я взяв природу, учительку всіх учителів». Як частину природи Леонардо да Вінчі розглядав і людину, тіло якої підвладне фізичним законам і разом із тим є «дзеркалом її душі». Свою любов до природи Леонардо да Вінчі виявляв у тому, що прагнув відкрити її закони, у тому, що зображував навколишній світ, малюючи з тією самою уважною старанністю і квітку, що розпускається, і виразний рух людини, і туманний серпанок, який укриває далекі гори. Адже для того, щоб правдиво і ретельно зобразити навколишній світ, потрібно в нього вдивлятися і вдумуватися. Він говорив своїм учням: «Щастя приходить до того, хто багато працює». Мистецтво, наука і винахідництво тісно переплітались у діяльності митця.

Саме Леонардо винайшов **сфумато**, що пом'якшувало обриси постатей і предметів, створювало враження, що вони наче губляться у ніжних напівсутінках, які прозорим димком огортали зображення.

Леонардо знався на анатомії, геометрії, фортифікації, меліорації, лінгвістиці, віршуванні, музиці. Коли він запропонував свої послуги герцогу в Мілані, то насамперед назвав свої навички військового інженера (будівника мостів, фортифікатора, суднобудівника), меліоратора, зодчого, а вже потім скульптора і живописця. Мистецтво він досліджував як науку: спостерігав, обчислював, експериментував.

Усе життя видатного художника і вченого минуло в переїздах він не мав ані власного будинку, ані сім'ї. Жив і творив у Флоренції, працював у

Мілані. 1516 року король Франції Франциск I запросив Леонардо до себе, обіцяючи створити геніальному майстрові всі умови для спокійної праці. І він переїхав до Франції. Та сили поступово залишали митця. 23 квітня 1518 року Леонардо склав докладний заповіт. Помер видатний італієць у замку Клу, поблизу міста Амбуаз, 2 травня 1519 року у віці 67 років.

Перший визначний живописний твір Леонардо міланського періоду — *«Мадонна у скелях» («Мадонна у гроті»)*, композиція якого вже вирізняється логічністю та точністю. Постаті Мадонни та ангела, які випромінюють спокій, але водночас і певну таємничість, викликають тривожне почуття, що підкреслено фантастичним виглядом самого грота і пейзажем. Це вже не просто пейзажний фон, а певне середовище проживання персонажів. Створенню цього середовища сприяє винайдений митцем метод виконання зображення — *сфумато*.

Справжньою вершиною живописного мистецтва Леонардо є *«Джоконда» («Мона Ліза»)* — портрет молодої жінки (бл. 1503—1507). Картина є одним із найвідоміших творів живопису у світі. Виставлена в Луврі (Париж, Франція). Картину вивчали історики й копіювали живописці. Вона ще тривалий час залишалася б відомою лише знавцям мистецтва, якби не її історія.

1911 року «Мону Лізу» було викрадено і лише через 3 роки, завдяки випадковим обставинам, повернено музею. Упродовж цього часу «Мона Ліза» не сходила з обкладинок газет і журналів усього світу. Тому не дивно, що її копіювали частіше за решту живописних творів. Картина перетворилася на об'єкт поклоніння як шедевр світової класики. Загадка Джоконди й до сьогодні притягує до Лувру щорічно мільйони відвідувачів. На перший погляд, композиція картини здається простою та лаконічною — поясний жіночий портрет на фоні чудового пейзажу. Але ця простота є оманливою. Художник розв'язує доволі складне завдання — за цілковитої статичності моделі передати порухи її душі, її внутрішній світ. Спокійна поза і скромний одяг Джоконди фіксують увагу глядача на її обличчі. (На героїні — проста оливково-зелена сукня з тонкої тканини з круглим вирізом, злегка розшитим золотою ниткою. Звернімо увагу на руки Джоконди. Виділяючись світлою плямою на фоні темного одягу, вони також привертають нашу увагу.) Удивляючись в портрет, бачиш, що зображення настільки правдиве і живе, що в ньому можна побачити і биття пульсу на шиї Джоконди, і тремтіння губ в її загадковій посмішці; вираз обличчя постійно змінюється, воно справляє враження живого. Але це — лише початок ефекту, за деякої зміни кута зору, навіть зовсім незначної, обличчя набуває раптом зовсім виразних обрисів черепа, скроневи западини заглиблюються, очі починають провалюватися... Перед нами вже не всміхнена жінка, а якійсь знущальний оскал самої смерті. Це дуже добре видно під час перегляду оригіналу, але зовсім не передається в репродукціях. Виникає сильний психологічний ефект, ефект контрасту, коли в одному образі поєднані два абсолютно протилежних начала. І чим сильнішим є контраст, тим сильнішим є вплив, але сильнішого контрасту, ніж життя і смерть, придумати неможливо... Загадка в тому, як митцеві вдалося досягти саме зображення черепа, смерті, що мерехтить крізь гарне

жіноче обличчя, адже це майже неможливе завдання, але це — рівень думки і духу видатного художника й філософа...

Придивіться до картини — і ви побачите, що сфумато надає їй урочистості, створює живу атмосферу, яка поєднала постать Мони Лізи та начебто місячний пейзаж за спиною жінки і простір між Джокондою та глядачами. Сучасники Леонардо захоплено сприймали Джоконду, бачили в ній живу істоту. Джорджо Вазарі, автор біографій італійських художників, стверджує, що Мона Ліза (скорочене від *Мадонна Ліза*) була третьою дружиною флорентійського торговця на ім'я Франческо дель Джокондо (іт. **Francesco del Giocondo**), чий портрет Леонардо виконував упродовж 4 років, проте не завершив його.

У наш час уже неможливо милуватися «вічноруським» волоссям Мони Лізи: воно потемніло і стало майже чорним, її руки потонули в мороці, одяг також утратив яскравість, а дивний пейзаж став ледве помітним. Але ця граційність, ці чудові темні очі сповнені пристрасі і водночас чисті, наче сама невинність, — це врода, яку варто назвати божественною.

Одним із найвищих досягнень Леонардо да Вінчі є *«Тайна вечеря»* (*«Темна вечеря»*, 1495—1497) — усесвітньо відомий стінопис у монастирі домініканців Санта Марія делла Грація в Мілані.

Працюючи над цим твором, Леонардо не тільки виконував начерки, але й записував свої думки про дії окремих учасників сцени: «Той, хто пив і поставив кубок на місце, повертає голову до того, хто говорить; інший з'єднує пальці обох рук і з насупленими бровами дивиться на свого товариша, ще один показує долоні рук, знизує плечима до вух і висловлює здивування ротом...»

У записах не зазначені імена апостолів, але Леонардо, швидше за все, чітко уявляв дії кожного з них і місце, яке кожен мав посісти в загальній композиції. Імовірно, за його версією, апостоли розташовуються так (ліворуч, до Христа): Варфоломій, Яків (молодший), Андрій, Іуда Іскаріотський, Петро (позаду Іуди), Іоанн. Від Христа праворуч: Фома (позаду), Яків (старший), Пилип, Матвій, Фаддей, Симон Зілот. Уточнюючи в малюнках пози і жести, він шукав такі форми вираження, які поєднали б усі фігури в єдиному вирі пристрасей. Митець намагався зберегти в образах апостолів живих людей, кожен з яких по-своєму реагує на події, що відбуваються. Існують також інші тлумачення цієї фрески.

Неканонічність «Тайної вечері» заклав сам Леонардо. Особливо часто до цього сюжету зверталися художники XV ст. До Леонардо вже була ціла низка «Тайних вечерь» (у Андреа Кастаньйо, у Гірландайо-батька). Неканонічність стінопису Леонардо да Вінчі помічав і Дж. Вазарі: «Леонардо відкинув звичайні канонічні традиції — і розмістив Іуду Іскаріота поміж апостолів, а не вдалині, по інший бік столу, як це робили до нього». Після «Тайної вечері» Леонардо Іуду у роботах живописців упізнаватимуть за гаманом зі срібняками, що той тримає у руці, та острахом, що відображений на його обличчі.

Леонардо вбачав у людському тілі оселю душі людини, а в манері поведінки, міміці, гримасах — відображення душевних порухів, прекрасних чи потворних.

Доля «Тайної вечері» є трагічною: художник спричинив осипання стінопису, адже експериментував із фарбами, змішуючи темперу з олією. Згодом у стіні було пробито двері, і в трапезну почала проникати волога. Наприкінці XVIII ст. бонапартисти, які вдерлися до Італії, улаштували у трапезній стайню, а згодом — тюрму. Під час Другої світової війни у трапезну влучила бомба, але стіна вціліла. У 1950-ті роки розпис було фундаментально відреставровано.

Леонардо да Вінчі був генієм, який відкрив нові горизонти у мистецтві. Кожний із залишених ним творів — це етап у розвитку культури, а деякі його наукові відкриття і ідеї становлять інтерес і сьогодні.

Словникова робота. **Сфумато** — термін, що позначає м'якість живописного виконання, плавність тональних переходів, розпливчастість контурів як наслідок повітряної перспективи.

Увів у вжиток у добу Ренесансу Леонардо да Вінчі.

Завдяки роботам Леонардо да Вінчі мистецтво живопису перейшло на якісно новий щабель свого розвитку. Це були рухи у бік реалізму, і багато що вже було досягнуто у вивченні перспективи, анатомії, більшої свободи композиційних вирішень. Але в плані живописності, роботи із фарбою, художники були ще доволі умовними та скутими. Лінія на картині чітко окреслювала предмет, і зображення мало вигляд розфарбованого малюнка. Умовним виглядав пейзаж, який відігравав другорядну роль.

3. Рафаель. Зображення чистоти та чарівності жіночого образу, його духовного зв'язку з природою («Сікстинська Мадонна», «Прекрасна садівниця»), благородного і духовного спілкування людей (фреска «Афінська школа»)

Ідеї монументального мистецтва Відродження, у яких злилися традиції античності і дух християнства, найяскравіше відображає творчість Рафаеля Санті. У його мистецтві віднайшли зріле розв'язання два основних завдання: пластична досконалість людського тіла, яке відображувало внутрішню гармонію всебічно розвиненої особистості (у чому Рафаель наслідував античність), і складне розмаїття світу.

Рафаель Санті народився 6 квітня 1483 року в родині Джованні Санті — придворного поета і живописця урбінських герцогів. Предки Рафаеля були дрібними торговцями, які походили з невеликого містечка Кольбордоло поблизу Урбіно. Дитячі та юнацькі роки Рафаеля минули в оточенні мистецтва. Батько був першим учителем Рафаеля, він зміг прищепити хлопчикові смак до прекрасного, ознайомити його зі світом тогочасного мистецтва.

1491 року Рафаель утратив матір, а через 3 роки помер батько. Одинадцятирічний хлопчик залишився сиротою під опікою дядька Фра Бартоломео. Після смерті батька, приблизно протягом 5 років, хлопчик навчався у майстерні придворного живописця урбінських герцогів Тімотео Віті. Сприйнятливий, чуйний до зовнішніх впливів Рафаель жадібно вбирав художні враження, з-поміж яких не останнє місце посідали роботи його вчителів.

1500 року Рафаель прибув до майстерні П'єтро Перуджино, у ті роки

провідного представника умбрійської школи. Ранній період творчості Рафаеля справедливо називають «перуджинівським». Приблизно між 1503 і 1504 роками на замовлення сімейства Альбіцціні Рафаель написав для церкви Сан-Франческо у невеликому містечку Чітта ді Кастелло вівтарний образ «Заручини Марії» — твір, який гідно завершив ранній період його творчості. У цій композиції «усе приведено до золотої міри» (А. Бенуа), у ній немає нічого, що відволікало б від головної групи — Марії та Йосипа. Архітектурна декорація — найважливіша основа всієї композиції. 1503 року Перуджино перебрався до Флоренції, куди за ним восени 1504 року приїхав Рафаель.

Завдяки Перуджино Рафаель зблизився із флорентійським архітектором і будівельником Баччо д'Аньоло, у майстерні якого збиралися живописці, скульптори та зодчі Флоренції. Тут молодий Рафаель зустрічався з архітектором Кронаком, скульптором Андреа Сансовіно і живописцями Грааччі, Гірландайо та Сангалло. У будинку Баччо д'Аньоли він познайомився зі своїм майбутнім покровителем — Таддео Таддеї.

1514 року Папа Лев X призначив Рафаеля головним архітектором будівництва собору Св. Петра.

Рафаель прожив коротке життя, але залишив величезну кількість шедеврів. Він помер 6 квітня 1520 року у Римі (несподівано захворів і кілька тижнів страждав на гарячку) та похований у римському Пантеоні. Могилу Рафаеля прикрашає мармурова статуя Мадонни, яку виконав учень митця — скульптор Лоренцо Лоренцетто. Епітафія на надгробку, що написана латиною, повідомляє: «Тут покоїться той Рафаель, за життя якого велика природа боялася залишитися переможеною, а після його смерті боялася вмерти».

За 4 роки перебування у Флоренції Рафаель створив найвідоміші зображення мадонн, утіливши в них гуманістичні ідеали високого Відродження. Його твори зображають здебільшого мадонн, яких художник малював поетично і водночас просто за своєю композицією. Одним із найперших творів майстра є фреска «**Мадонна із Дитям**» (1498), яку Рафаель виконав у 15-річному віці. Ані до, ані після Рафаеля жоден художник не спромігся створити стільки довершених і водночас різноманітних картин із зображенням Мадонни із Немовлям. Діва Марія на його картинах — то зовсім юна і ніжна дівчина, то стомлена селянка; то надійно тримає немовля Ісуса у руках, то бавиться з ним на тлі різноманітних пейзажів.

Неповторні за красою, духовним багатством і сповнені особливого ліризму мадонни Рафаеля починаються з «**Мадонни Конестабіле**» (1500—1502), у якій уся чарівність юності, дівочий тендітний образ Марії, чистота спогадів художника дитячих років, проведених в Урбіно. Далі — «**Мадонна в зелені**» (1505), де відчувається вплив Леонардо да Вінчі, але вже звучить пластика Рафаеля. Велична й задумлива «**Мадонна дель Грандука**» і «**Мадонна із безбородим Йосипом**» (обидві 1505), і, нарешті, приголомшлива своєю ласкавою гармонією та щастям «**Мадонна із Немовлям**» (1506). Потужніше звучить інтонація, що надає цим картинам особливого трепетного стилю, зовсім позбавленого будь-якої сухості, що відрізняється від усіх попередніх художників. Замість прийнятих канонів ілюстрацій до біблійних сюжетів Рафаель пропонує глядачеві світ реальний, одухотворений своїми спостереженнями, сповнений світла і добра. «**Прекрасна садівниця**» завершує

сюїту мадонн Рафаеля.

«**Прекрасну садівницю**» Рафаель створив 1507 року. Картина зберігається у Луврі (Париж). У цьому творі майстер оточує групу сповненим саява і радості пейзажем. Теми материнства, жіночності, ідеалу краси гармонійно поєднуються в цій картині. Установлено, що картини «*Мадонна великого герцога тосканського*», «*Мадонна в зелені*», «*Мадонна зі щигликом*», «**Прекрасна садівниця**» написані між 1504 і 1507 роками. У композиції останніх трьох картин вбачають вплив Леонардо да Вінчі. Усі три твори побудовані за єдиним принципом: у центрі пірамідальної групи — постать жінки, яка сидить у вільному скромному вбранні (традиційна для Марії червона сукня, стягнута в поясі, і синій плащ із мальовничими складками). Основа піраміди — дві нижніх оголених фігурки хлопчиків (Ісус та Іоанн Хреститель), які притулилися до колін жінки. Вони чи бавляться пташкою, чи тримаються за тонкий довгий хрест, чи просто завмерли на хвилинку. Емоційний зв'язок між трьома постатями яскраво виражений: це безмежна ніжність, довірливість, любов у поглядах, у дотиках рук, у тому, як горнуться діти до материнських колін. На всіх картинах такий самий тип жіночого обличчя, правильного, миловидного, з опущеними долу очима. Так само на всіх картинах хлопчики схожі між собою.

1507 року Рафаель написав картину «**Покладання у труну**». Замовлення на цей твір він отримав від знатної умбрійської пані Аталанти Бальоне. Тему обрала замовниця (вона пов'язана із загибеллю її сина). Від фігур тих, хто несе тіло, віє величною силою; із надзвичайним знанням анатомії та почуттям міри й гармонії зображено мертвого Христа, Його наготу. Так само як «Заручини Мадонни» підбили підсумок умбрійського періоду, «Покладання у труну» завершило роки перебування Рафаеля у Флоренції.

Рафаель приїжджає до Рима, щоб розписувати *папський палац у Ватикані*. У розписах *станціє* (розмальована зала у палаці) Рафаель продемонстрував талант видатного майстра композиції. Він розмалював 4 зали: *станца дель Інчендіо*, за нею розташовані *станца делла Сеньятура* (перекладається як «Кімната підписів» — тут Папа підписував важливі папери), *станца д'Еліодоро* і *станца Константина*.

Свою роботу художник розпочав зі *станци делла Сеньятура*. Саме тут він помістив усесвітньо відомі фрески «**Парнас**», «**Диспути**» і «**Афінська школа**» (1508—1512). У них Рафаель продемонстрував вміння змальовувати античні теми, емоції та сутність кожного із зображених персонажів. Наступну залу — *станца д'Еліодоро* (1512—1514) — прикрашають 4 фрески: «Вигнання Еліодора», «Меса в Больсені», «Визволення Апостола Павла з темниці» і «Зустріч Аттілі». Станцу дель Інчендіо виконували здебільшого учні Рафаеля під його керівництвом (1514—1517). Майстер працював над іншими замовленнями: будівництвом палаццо Каффареллі-Відоні та вілли Джуліо Медичі (відома під назвою вілли Мадама).

У фресці «**Афінська школа**», уособлюючи філософію, Рафаель представив Платона і Аристотеля в оточенні філософів і вчених різних періодів історії. Їх жести (один вказує на небо, другий — на землю) характеризують відмінність і усталеність їх учень.

Платон та Аристотель немовби повільно виходять із глибини, стають у

центр групи вчених. За ними — інтер'єр чудового купольного храму, прикрашеного статуями Аполлона й Мінерви. Праворуч в образі Евкліда Рафаель зобразив свого великого сучасника — архітектора Браманте; далі — знамениті астрономи й математики; у групі праворуч художник зобразив себе. На сходах стоїть глава школи кініків Діоген, у групі ліворуч — Сократ і Піфагор; на передньому плані — задумливий Геракліт Ефеський. Величний образ Платона, за припущенням деяких дослідників, навіяний непересічним образом Леонардо, а в Геракліті зображений Мікеланджело. Головне — це загальна атмосфера високої духовності, глибокої шани до могутності людського духу і розуму. Логіка, абсолютна сталість, ясність і простота композиції створюють враження надзвичайної цілісної та дивовижної гармонійності.

У фресці *«Парнас»*, яка уособлює поезію, зображений Аполлон в оточенні муз і поетів — від Гомера і Сапфо до Данте. У великій композиції *«Диспути»* зображено розмову отців церкви і вчених теологів про таїнство причастя. У ній земні персонажі (з-поміж них і художники та філософи кватроченто — Фра Анжеліко, Савонарола та ін.) об'єднуються із зображенням Трійці в оточенні святих та ангелів. Ми бачимо тут порівняння світу небесного з видінням Страшного Суду. Є тут навіть схожість вигляду й пози Христа із зображенням алегорії «Правосуддя» на склепінні станци. Вочевидь, програма «Диспути» містить ідею Божого суду, божественної справедливості.

Працюючи над станцями, Рафаель намалював славетну картину *«Сікстинська Мадонна»* (бл. 1512—1514). Вона впродовж тривалого часу перебувала у церкві Св. Сікста у П'яченці, де була вівтарним образом. Близько 1515 року Рафаеля відвідали в Римі «чорні монахи» — бенедиктинці із монастиря у П'яченці, які замовили йому картину «Сікстинська Мадонна». Рафаель уперше особисто натягує на підрамник величезне полотно і без будь-якої допомоги учнів пише свій шедевр. «Сікстинська Мадонна» — це апофеоз його творчості й один із найвидатніших творів світу.

У «Сікстинській Мадонні» набула найповнішого виразу можливість перевтілення давньої іконографії «Богоматері розлучення», теми сумного материнського передчуття, немовби усвідомлення жертви, яку Мати Христа повинна принести людям. У «Сікстинській Мадонні» бачимо трагічне відчуття, яке випромінюють ідеально прекрасна молода Жінка із Немовлям на руках, Якого Вона віддає на спокутування людських гріхів. Погляд Мадонни, що спрямований повз глядача, сповнений скорботного провіщення трагічної долі Сина (погляд Якого також не по-дитячому серйозний). «Сікстинська Мадонна» — один із найдосконаліших творів Рафаеля щодо образної мови композиції: постать Марії із Немовлям чітко вимальовується на тлі неба, поєднана загальним ритмом рухів із постатями Св. Варвари та Сікста IV, жести яких звернені в напрямку Мадонни, як і погляди двох ангелів у нижній частині композиції. Їх постаті об'єднані також загальним золотим колоритом, що нібито символізує божественне світло. Але головне — це обличчя Мадонни, у якому втілений синтез античного ідеалу краси з духовністю християнського ідеалу, що було характерним для світогляду Високого Відродження.

1754 року картину придбав Август III Фрідріх за 20000 цехінів (*цехін* — венеціанська золота монета), що становило приблизно 70 кг золота, та

відправив. Під час Другої світової війни гітлерівці заховали картину разом із іншими творами мистецтва. У травні 1945 року радянські солдати знайшли її у штольні неподалік Дрездена. 1955 року разом із іншими картинами її було повернуто до Дрездена. «Сікстинська Мадонна» силою свого впливу на глядача перевершує всіх інших мадонн, навіть створених Рафаелем.

Заслуга Рафаеля полягала в тому, що у своєму мистецтві він органічно пов'язав два різних світи — світ християнський і світ класичний. У картинах і фресках Рафаеля перед нами постає ідеально-піднесене зображення церковної легенди, античного міфу й людської історії.

Завдання

Завершіть речення.

1. Завдяки роботам Леонардо да Вінчі мистецтво живопису... (...перейшло на якісно новий щабель свого розвитку. Це були рухи у бік реалізму і багато що вже було досягнуто у вивченні перспективи, анатомії, більшої свободи композиційних вирішень. Але в плані живописності, роботи із фарбою, художники були ще доволі умовними та скутими. Лінія на картині чітко окреслювала предмет, і зображення мало вигляд розфарбованого малюнка. Умовним виглядав пейзаж, який відігравав другорядну роль.)

1. Заслуга Рафаеля полягала в тому, що... (...у своєму мистецтві він органічно пов'язав два різних світи — світ християнський і світ класичний. У картинах і фресках Рафаеля перед нами постає ідеально-піднесене зображення церковної легенди, античного міфу й людської історії.)

Контрольні запитання

1. Із якою епохою в розвитку мистецтва пов'язані імена Леонардо да Вінчі та Рафаеля Санті?
2. Назвіть характерні особливості культури цієї епохи.
3. Дайте періодизацію італійського Відродження.
4. Назвіть та охарактеризуйте найбільш відомі твори Леонардо да Вінчі.
5. Назвіть найвидатніші фрески Рафаеля у станцах папського палацу у Ватикані.

Тестові завдання

1. У живописі Ренесансові завданням поширені такі жанри та теми:

- а) релігійний, тема материнства;
- б) «гори та води», портрет, пейзаж;
- в) історичний, батальний, тема материнства.

2. Представники мистецтва Ренесансу:

- а) Леонардо да Вінчі, Рафаель Санті, Джотто, Мазаччо;
- б) Ян Вермеєр, Мікеланджело Буонарроті, Іван Шишкін;
- в) Леонардо да Вінчі, Пітер Брейгель-старший, Лоренцо Берніні.

3. Мікеланджело Буонарроті створив такі твори:

- а) «Аполлон Бельведерський», «Вакх», «Ніка Самофракійська», «П'єта» («Оплакування Христа»);

- б) «Битва кентаврів», «П'єта» («Оплакування Христа»), «Давид»;
- в) «Битва кентаврів», «Дискобол», «Вакх», «П'єта» («Оплакування Христа»).

4.Сфумато винайшов:

- а) Мікеланджело Буонарротті;
- б) Леонардо да Вінчі;
- в) Лоренцо Берніні.

5.Схарактеризуйте галузі наукових та мистецьких інтересів Леонардо да Вінчі:

- а) анатомія б) геометрія в) фортифікація г) лінгвістика д) музика
- є) меліорація ж) зодчество з) філософія к) теологія л) віршування

6. Назвіть найбільш відомі твори Рафаеля Санті:

- а) «Мадонна Конестабіле»
- б) «Мадонна із Немовлям»
- в) «Сікстинська Мадонна»
- г) «Преображення Господнє»
- д) «Капрічос»
- є) «Афінська школа»

7.М'якість живописного виконання, плавність тональних переходів, розпливчатість контурів-це

- а) енкаустика б) сфумато в) імпресія г) інсталяція

Творчі завдання

Продовжити оформлення альбому «Культурна спадщина народів світу», доповнивши його сторінками «Творчість Леонардо да Вінчі» та «Творчість Рафаеля Санті».

Теми рефератів

- 1.«Джоконда» Леонардо да Вінчі.
- 2.«Тайна вечеря» Леонардо да Вінчі.
- 3.«Сікстинська Мадонна» Рафаеля Санті.
- 4.«Прекрасна садівниця» Рафаеля Санті.
- 5.Фреска «Афінська школа» Рафаеля Санті.
- 6.Леонардо да Вінчі-провидець чи геніальний вчений?

Тема 3:

« Світове кіномистецтво. Франція — батьківщина мистецтва кіно (видатні режисери, актори). Кіно США. Основні жанри американського кіно (пригодницький, мюзикл, бойовик, фантастика, фільми жахів, фільми катастроф та ін.)»

Мета: -розкрити шляхи розвитку європейського кіномистецтва на

- прикладі французького та італійського кіно;
- ознайомити з особливостями жанрів американського кіно, творчим шляхом видатних режисерів і акторів;
- розвивати вміння аналізувати художні особливості кінофільму, давати оцінку фільмам;
- виховувати естетичний смак, зацікавленість кіномистецтвом.

План семінарського заняття (2 год.)

- 1.Франція — батьківщина мистецтва кіно (видатні режисери, актори).**
- 2.Кіно США. Основні жанри американського кіно (пригодницький, мюзикл, бойовик, фантастика, фільми жахів, фільми катастроф та ін.).».**
- 3.Каннський кінофестиваль.**
- 4.«Оскар»-найпрестижніша нагорода в кінематографі США.**

Література

1. Введение в культурологию : учеб. пособ. для вузов / рук. авт. кол. и отв. ред. Е. В. Попов. — М., 1995.
2. Гильбух Ю. 3. Розумово обдарована дитина : психологія, діагностика, педагогіка. — К. : Віпол, 1993.
3. Греченко В. А. та ін. Історія світової та української культури. — К. : Літера ЛТД, 2006.
4. Гриненко Г. В. Хрестоматія по истории мировой культуры. — М., 1998.
5. Закович М. Культурологія. Українська та зарубіжна культура. — К., 2006.
6. Ильина Т. В. История искусств. — М. : Высшая школа, 2004.
7. Історія світової культури : навч. посіб. / керів. авт. кол-ву Л. Т. Лев-чук. — К. : Либідь, 2000.
8. Історія української та зарубіжної культури : навч. посіб. / С. М. Клабчук, В. Ф. Остафійчук. — К. : Знання — Прес, 2004.
9. Кондратова Л. Організація проектної діяльності учнів в позаурочній роботі школи. — Х. : Вид. група «Основа», 2009.
10. Лотман Ю. М. Об искусстве. — СПб. : Искусство, 1998.
11. Масол Л. та ін. Художня культура України : навч. посіб. — К. : «Вища школа», 2006.
12. Миропольська Н. та ін. Художня культура світу. — К. : «Вища школа», 2003.
13. Миропольська Н.Є., Масол Л.М., Гайдамака О.В. Художня культура. Підр.для 11 класу.-К.:Основа,2012.

Internet-ресурси

artclass.lviv.ua
 belcanto.ru
 ckoblmuz.ck.ua
 hermitagemuseum.org
 museum.museum-online.ru
 notes.tarakanov.net/composers
 ru.wikipedia.org/wiki

Короткі відомості з теоретичної частини теми

1. Франція — батьківщина мистецтва кіно (видатні режисери, актори).

Кінематограф виник у Франції, коли 28.12.1895 р. в індійському салоні «Гранд-кафе» на бульварі Капуцинів у Парижі відбувся публічний показ «Сінематографа братів Люм'єр». Можна сказати, що відтоді французьке кіно ніколи не втрачало своєї популярності. Французьке кіномистецтво є одним із найулюбленіших у світі, що за популярністю поступається лише Голлівуду. На початковій стадії французьке кіно здебільшого було трюковим, де важливу роль відігравали винахідник кінотрюків, автор кінофеєрій Ж. Мельєс і компанія «Фільм д'Арт», що відкрили дорогу в кіно багатьом драматургам, театральним акторам і композиторам. 1910 року у світі стають популярними кінокомедії за участю М. Ліндера, авантюрні серії Л. Феяда. До Першої світової війни французьке кіно випускало 90% світової кінопродукції (здебільшого зусиллями компаній «Пате» і «Гомон»).

У повоєнні роки у Франції виникає рух проти використання кіно з комерційною метою, учасники якого організовували кіноклуби, де пропагували найкращі досягнення світового кіномистецтва.

Сучасний образ французького кіно сформувався після Другої світової війни. З 1946 року відбувається щорічний Міжнародний кінофестиваль у Каннах. З 1976 року впроваджено щорічну національну кінопремію «Сезар».

У 1940-ві—1950-ті роки стають відомими чудові актори: Жерар Філіп, Бурвіль, Жан Марє, Луї де Фюнес, Серж Реджані та ін. У цей період здобувають усесвітнє визнання найкращі екранізації французької класики: «Пармська обитель» (1948), «Червоне й чорне» (1954), «Тереза Ракен» (1953). У розвитку французького кіно важлива роль належить новаторському фільму А. Рене «Хіросімо, любов моя» (1959).

Найвідомішими представниками «Нової хвилі» (напряму французького кінематографа кінця 1950 — початку 1960-х років), що вплинула на розвиток кінематографа в усьому світі, стають понад 150 режисерів, зокрема:

Ж.-Л. Годар, Ф. Трюффо, К. Лелюш, К. Шамброль, Л. Маль та ін. Згодом вийшли фільми-мюзикли режисера Ж. Демі «Шербурзькі парасольки» (1964) і «Дівчата із Рошфора» (1967), що є популярними до сьогодні. У 1960—1970-ті роки у французькому кіно з'являються такі яскраві актори, як Жан Моро, Жан-Поль Бельмондо, Жерар Депардьє, Катрін Ден'єв, Ален Делон, Ані Жирардо, П'єр Рішар.

Сучасне французьке кіно характеризується певною витонченістю, поєднанням психології та драматизму сюжету з деякою пікантністю і художньою красою зніманих. Стилистику кіномистецтва визначають модні режисери (Люк Бессон, Жан-П'єр Жене, Франсуа Озон та ін.) та популярні актори (Жан Рено, Одрі Тоту, Софі Марсо та ін.). Уряд Франції активно сприяє розвитку й експорту національного кінематографа.

Жан-П'єр Жене (нар. 03.09.1953) — французький кінорежисер і сценарист. Його фільми, що сповнені символами та підвищеної чутливості,

фантазії, характеризуються деталізованими, глибоко продуманими сценами та сюжетами. За жанром — суміш комедії, драми та мелодрами, іноді трилера. Режисер також знімав телевізійні реклами та відеокліпи.

Фільми Жене вирізняються колірною гамою, де переважають тони сепії, а також насичені червоний, жовтий, синій та зелений кольори. Це створює чуттєву та своєрідну фантастичну атмосферу. Для своїх фільмів Жене добирає акторів із незвичними рисами обличчя та часто використовує ширококутові лінзи для викривлення людських рис і поз. Дуже часто використовується ретельно продуманий рух камери (крану).

В усіх фільмах Жене обов'язково грає Домінік Піньйон. Жене також часто знімає Жан-Клода Дрейфуса, Одрі Тоту, Руфуса, Сержа Мерліна. Персонажі Жене — здебільшого сироти або напівсироти. Сюжети — про кохання між двома незвичними й самотніми людьми (Амелі та Ніно, Матільда та Манех, Луазон та Жулі). Титри фільмів завжди містять фотографії усіх акторів, які грали у картині. **Жерар Філіп** (04.12.1922—25.11.1959) — видатний французький актор театру і кіно. На театральну сцену Філіп вийшов 1942 року після закінчення курсів акторів. Це був театр Жана Вілара, де він зміг незабаром стати провідним виконавцем. Фільмографія: «Малюки з набережної квітів» (1943); «Ідіот» (1946); «Диявол у плоті» (1947); «Пармська обитель» (1948); «Краса диявола», «Карусель», «Жульєтта, або ключ до сновидінь», «Загублені сувеніри» (усі — 1950); «Фанфан-тюльпан», «Сім смертних гріхів», «Нічні красуні» (усі — 1952); «Червоне та чорне», «Таємниці Версаля» (обидва — 1954); «Великі маневри» (1955); «Якщо б нам розповіли про Париж» (1956); «Життя удвох», «Монпарнас» (обидва — 1958); «Небезпечні зв'язки» (1960); «Лихоманка приходить в Ель-Пао» (1959).

Жан Марє (11.12.1913—08.11.1998) — знаменитий французький актор, а також постановник, письменник, художник, скульптор, каскадер. Грав у пригодницьких фільмах героїчні ролі сміливих та відважних персонажів; постійно перебуваючи у відмінній фізичній формі, сам виконував різні трюки, бився на шпагах. Режисери навмисно komponували кадри так, щоб було видно, що трюк виконує сам актор.

Фільмографія (більше ніж 90 (!) кіноролей упродовж 1933—1998): «Скляний замок» (1950), «Спальня старшокласниць» (1953); «Таємниці Версаля», «Граф Монте-Крісто» (1954); «Заповіт Орфея» (1959); «Битва при Аустерліці», «Капітан», «Паризькі таємниці» (1960), «Залізна маска» (1962); серія кінострічок про Фантомаса (1964, 1965, 1966); «Знедолені» (1994) та ін.

Люк Бессон (нар. 18.03.1959) — французький кінорежисер, сценарист і продюсер. У 19-річному віці він їде до Голлівуда, але, попрацювавши там «хлопчиком на побігеньках», повертається на батьківщину і йде служити в армію. Дебютом Бессона можна вважати короткометражну стрічку «Передостанній». Першим повнометражним фільмом Люка Бессона стала чорно-біла «Остання битва». Незважаючи на труднощі з бюджетом, фільм було знято, і режисера зарахували до другої французької «Нової хвилі» (що почалася з Жан-Жака Анно та Лео Каракса). Дебют виявився вдалим — картина отримала 2 нагороди на фестивалі фантастичних фільмів у Аворіазі та ще кілька різних премій.

Через рік успіх було зміцнено картиною «Підземка» (1985). У ній

помітним був специфічний стиль Бессона — суміш напруженої дії та мелодраматизму.

1988 року Бессон знімає красиву стрічку про романтику підводного світу «Блакитна безодня». Картина, пройнята ностальгією за дитячими роками й пошаною до професії водолаза і кумира Жака Майолі, принесла Люку багато грошей, кілька номінацій на «Сезар» (який у результаті було вручено композиторові та звукооператорові стрічки) і культову славу.

Справжньою ж вершиною режисерської кар'єри Бессона був наступний його фільм — «Нікіта» (1990). На картину чекав касовий успіх у США. Після цієї картини Бессон отримав загальне визнання як режисер зі світовим ім'ям.

У своїй наступній картині «Леон: професіонал» (1994) Бессон розвинув образ похмурого кілера, заявлений ще у «Нікіті». Однак суміш американського постановочного розмаху і французької сентиментальності, незважаючи на приголомшливий успіх, так і не завоювала жодного «Сезара».

1997 року виходить нова робота Бессона — «П'ятий елемент». Люк запросив американську зірку Брюса Вілліса та видатного британського актора й режисера Гері Олдмена (останній блискуче зіграв ще у стрічці «Леон: професіонал»), а також свою дружину, Міллу Йовович. Було витрачено 90 млн доларів США на приголомшливі декорації, костюми Жан-Поля Готьє і грим.

Наступною режисерською роботою Бессона стала історична постановка «Жанна Д'Арк» із Міллою Йовович у головній ролі.

Наприкінці 2006 року виходить на екрани його перший фільм-казка «Артур і мініпути», що дуже сподобався дітям, а у Франції мав мало не культовий статус. У грудні 2009 року відбулася прем'єра другої частини казки під назвою «Артур і помста Урдалака».

У лютому 2010 року вийшов фільм «З Парижа з любов'ю», у якому Люк Бессон виступив як продюсер.

2. Кіно США. Основні жанри американського кіно (пригодницький, мюзикл, бойовик, фантастика, фільми жахів, фільми катастрофи)

«Кінематограф США» — цим терміном позначають кіноіндустрію США, найбільшу у світі, зосереджену, здебільшого, у околицях містечка Голлівуд (неподалік Лос-Анджелеса, штат Каліфорнія), у якому розташовані офіси та знімальні павільйони найбільших кінокомпаній країни.

Нерідко поняття «американський кінематограф» і «Голлівуд» об'єднують, але це неправильно. Американське кіно — це не лише кіноіндустрія Голлівуда, але й розвинена система незалежного кіно, що не підтримується великими кінокомпаніями. З одного боку, це означає менші бюджети, з другого — менший тиск на режисерів. Великі кінокомпанії передусім організують виробництво кінофільмів як комерційну діяльність, тому розбіжності між комерційними інтересами продюсерів фільму й інтересами режисера іноді завершуються фіаско самого фільму. Незалежне кіно США є доволі розмаїтим (наприклад, культові фільми («Безтурботний їздець», реж. Деніс Хоппер, 1969), творчі експерименти Енді Воргола, фільми для вузького кола глядачів тощо).

До початку ХХ ст. існувало кілька десятків дрібних кіностудій, здебільшого в Нью-Йорку. Дорога оренда приміщень, постійні судові позови,

занадто багато похмурих і дощових днів заважали кіновиробництву (освітлення в павільйонах через слабо розвинені на той час технічні пристрої та незначну світлочутливість кіноплівки безпосередньо залежали від сонячного світла). У селищі Голлівуд, що отримало назву від величезного ранчо, яке знаходилося на його місці наприкінці XIX ст., склалися виняткові кліматичні та географічні умови: більше ніж 300 сонячних днів на рік, розташування поблизу гірських масивів (зокрема, знаменитого Великого каньйону), величезні простори прерій і тихоокеанське узбережжя. Місто неподалік могло постачати будівельні матеріали й робочі ресурси, а з часом стати центром із виробництва кіноустаткування й кіноматеріалів (що й сталося надалі). 1907 року кіновиробництво розпочалося в Лос-Анджелесі, 1913 року — у Голлівуді.

Першим фільмом, із якого розпочалася історія Голлівуда, був вестерн Сесіла Б. де Мілля «Чоловік індіанки».

До 1920 року, завдяки швидкому зростанню кількох великих студій і виникненню «системи кінозірок», тут знімали більше ніж 800 фільмів щорічно, а сама назва «Голлівуд» стала символом розкоші, солодкого життя та ілюзорної магії кіно.

Упродовж 15 років скромне селище перетворилося на столицю кіноіндустрії Америки, оскільки в ній зосередилося приблизно 90 % американських кіностудій.

Становлення американського кінематографа почалося наприкінці 1890-х років, коли в мюзик-холі Байела і Костера в Нью-Йорку відбувся перший публічний сеанс. Сеанс складався з невеликих гумористичних і танцювальних номерів.

Невдовзі з'явилися «Нікелодeони» — різновид дешевих кінотеатрів, де перегляд коштував 5 центів. Щороку кількість кінотеатрів збільшувалася, і 1908 року їх було вже більше ніж 3000. Нова розвага мала великий успіх у глядачів. Загострення конкуренції спричинило крах дрібних студій. З'явилися великі об'єднання — так звані кінотрести, які, у свою чергу, об'єднувалися з прокатними фірмами (1915 року було створено студію «Метро», 1919-го — «Голден Пікчерз», а 1924-го вони об'єдналися у «Метро-Голден-Майер»).

Перша студія в Каліфорнії була створена 1911 року незалежною компанією «Нестор». До 1914 року почалося будівництво фундаментальних студій (багато в чому завдяки активній участі у проектах фірм, що складають Компанію кінопатентів: «Байограф» (існує з 1896), «Вайтограф» (існує з 1897) та ін.). Орієнтація американської кінопромисловості на масового глядача обмежувала «авторські» можливості режисерів. Система вимагала «видовищних» фільмів, що приносять більше прибутку, і тому на першому плані опинилися не режисери, а актори — «зірки» (виникла «система кінозірок») і продюсери.

«Золоте століття» Голлівуда — 1930-ті—1940-ві роки — тривало, поки його аудиторію не захопило телебачення. Саме в цей період виникла чимала кількість фільмів, що вважають класикою кінематографа, а багато зірок екрану здобули світову славу.

Свого часу «німе» кіно зачаровувало мільйони людей, проте грандіозний успіх «Співака джазу» (1927) переконав голлівудських продюсерів, що

звуковому кіно належить майбутнє. Звукове обладнання було встановлено на всіх найбільших кіностудіях.

Багато акторів не змогли пристосуватися до нових умов, адже гра в звуковому фільмі потребувала не лише майстерного сценічного мовлення, але й нового стилю акторської майстерності. У «німому» кіно експресивна міміка та жести були необхідними для передавання основної інформації, але у звуковому кіно акторам довелося вчитися «недогравати», оскільки великий план дозволяв передавати емоції найменшими змінами міміки. Справжні звукові фільми мали шалений успіх.

Голлівуд почав запрошувати композиторів і певним чином став покровителем музики ХХ ст. Композитори-новатори (наприклад, А. Шенберг) отримували гонорари від кіностудій (хоча те, що вони писали, не завжди використовувалося, адже створення музики до фільму було «точним» видом мистецтва, у якому майстерно працював не кожний композитор!).

Головні досягнення Голлівуда пов'язані передусім із розроблянням жанрів. Комедії М. Ліндера, Ч. Чапліна, Б. Кітона, Г. Ллойда, братів Маркс, мелодрами за участю Р. Валентино, вестерни Дж. Форда, фільми-нуар із Х. Богартом, мюзикли із Фр. Астером і Дж. Келлі, трилери А. Хічкока та ін., аж до фантастичних стрічок, жахів, бойовиків і блокбастерів останнього часу,— усі ці жанри виникають і живуть «на вимогу» масового глядача, звужуючи можливості для самовираження режисера.

Сучасний період у голлівудському кіно почався наприкінці 1960-х років, після розвалу студійної системи. Інтерес до традиційних, шаблонних студійних фільмів за участю зірок зменшувався, і навіть великі кіностудії опинилися на межі банкрутства. Студійні боси зважилися на експерименти. Зпоміж молодих режисерів, яким випав шанс продемонструвати свої здібності, були: Джордж Лукас, Стівен Спілберг, Мартін Скорсезе, Френсіс Форд Коппола, Брайан Де Пальма. Саме ця група режисерів сформувала сучасний кінематограф у тому вигляді, у якому він увійшов у ХХІ ст. їх фільми мали величезний успіх, саме завдяки їм виникло слово «блокбастер». Тепер керівники великих студій довіряли молодим режисерам: запрошувати їх для знімання стало модним, до того ж вони витрачали на знімання фільмів небагато коштів. Потужна хвиля нового, незвичайного, відвертого кіно 1970-х років захопила глядачів, і в голлівудському кіно почалася нова епоха. Голлівудський кінематограф виступає ідеологічним знаряддям, своєрідним символом сучасної Америки і засобом формування іміджу цієї держави на світовій арені.

Видатний режисер та актор в історії кінематографа, **Чарльз Спенсер Чаплін** народився 1889 року в Англії в акторській родині. З раннього віку він мав заробляти на життя. Він був одним із головних виконавців театру пантоміми «Німі птахи» під час гастролей Америкою 1913 року.

Восени 1913 року кінорежисер Мак Сеннет підписав із Чапліним контракт щодо роботи на студії «Кістоун Фіلم». Так розпочалася кінокар'єра «великого німого». Поступово він набував майстерності, збільшувалися його гонорари, зростала слава. Герой Чапліна втратив світський костюм і монокль. У нього з'явився капелюх-казанок, маленькі вусики замінили колишні довгі, герой одягнувся в куций, вузький піджачок, мішкуваті штани і великі

черевики, завдяки чому почав ходити по-качиному — перевальцем.

З початку творчого шляху Чаплін не стільки веселив глядачів, скільки розповідав мовою «німого» кіно про сумну долю людини, яка змушена існувати у світі, де панують несправедливість і зло. Образ знедоленої людини перетворив Чапліна на суперзірку світового кіно. У «Золотій лихоманці» (1925) Чарлі — золотошукач на Алясці. Останні передвоєнні фільми Чапліна — «Нові часи» (1936), де він, працюючи на сучасному заводі, нескінченно повторює ті самі дії конвеєра, що доводить його до нервового зриву, і «Великий диктатор» (1940) — перший звуковий фільм Чапліна. До 1940 року він не знімав звукових фільмів, вважаючи, що комедійне кіно має залишатися «німим». «Великий диктатор» — оповідання про ХХ ст., що стало цілою епохою в історії людства. Після війни «бродяжка Чарлі» не з'являвся у фільмах Чапліна. 1952 року Чаплін випустив фільм «Вогні рампи» за участю відомого коміка «німого» кіно Бастера Кітона.

Незабаром Чаплін залишив Америку, куди повернувся 1971 року, щоб здобути премію «Оскар» за значний внесок у кіномистецтво. Видатний актор помер 1977 року у своєму будинку у Веве (Швейцарія).

Одним із художників, які прославили «новий Голлівуд», є **Френсіс Форд Коппола** (нар. 1939).

Його доля була дуже складною. Якщо творчий шлях митця зобразити у вигляді діаграми, то лінія на ній спочатку буде довго і плавно підніматися, потім стрімко й різко підскочить угору, утворивши два-три піки, і відразу знизиться та тривалий час залишатиметься на нижньому рівні й нарешті знову підніметься. Перший фільм Коппола мав незначний бюджет і не здобув визнання. Його фільми 1960-х років — це підйом, фільми 1970-х — справжній успіх. Вершиною творчості майстра були епічні оповідання, традиційний кіноепос — масштабні стрічки, у яких зображено або життя декількох поколінь однієї родини, або картини історичних подій, відтворених через долі людей.

Френсіс Коппола — син італійських емігрантів, тому природно, що три частини стрічки «Хрещений батько» (1972, 1974, 1990) розповідають про історію кількох поколінь італійської родини. В американському кіно завжди була популярною гангстерська тема, але ніхто до Коппола не розглядав її епічно, тобто не зображував «виробництво» злочинів як будь-яку іншу діяльність і не показував людей, для яких убивство заради вбивства було нормою.

Новизна підходу до розкриття теми визначила успіх «Хрещеного батька».

Інший різновид епосу — фільм «Апокаліпсис сьогодні» (1979), одна з вершин у творчості режисера. Широка картина війни у В'єтнамі складається з деталей, що з'являються під час подорожі капітана армійської розвідки, якого заслали у глухі місця на кордоні з Камбоджею.

Фільм було висунуто на премію «Оскар» у восьми номінаціях. У прокаті він не виправдав витрачених коштів, що спричинило банкрутство режисера.

Після цього понад 10 років Коппола знімав скромні, недорогі стрічки, що не мали успіху й не поліпшували його фінансового становища. Але третьою частиною «Хрещеного батька» Коппола довів, що здатен знову завоювати публіку, а стрічкою «Дракула Брема Стокера» (1992) закріпив свій успіх. У

цьому фільмі вампір, герой відомого «чорного роману» ірландського письменника, постає не кровожерливим монстром, а істотою, яка страждає через утрату душі і свій бунт проти Бога.

Постать **Мартіна Маркантоніо Лучано Скорсезе** (нар. 1942) посідає особливе місце у світовому кінематографі.

Скорсезе походить із родини італійських емігрантів. Враження дитячих років у нью-йоркському кварталі «Маленька Італія» стали основою багатьох фільмів режисера.

«Фірмовий продукт» Скорсезе — фільми, що можна назвати біографічними.

Героями кінострічок «Хто стукає у мої двері» (1967) і «Злі вулиці» (1973), що принесли йому популярність, є італо-американці, які вступають у життя і зіштовхуються з її жорстокістю. Фільм «Скажений бик» (1980) є ще більш біографічним; це історія життя реальної людини, боксера, чемпіона США в середній вазі,— від його дебюту до морального падіння.

Стрічка «Таксист» (1976) виборола головний приз Каннського фестивалю, а «Остання спокуса Христа» (1988) викликала невдоволення вірян, хоча й була номінована на «Оскар», «Золотий глобус» та «Греммі», а також отримала премію кінокритиків Венеціанського кінофестивалю (1988). Герой першої стрічки — ветеран в'єтнамської війни, у якого порушена нервова система. Він страждає на безсоння, тому працює таксистом уночі, коли зло заповнює вулиці Нью-Йорка. Таксистові здається, що нічні вулиці міста переповнені злом — наркоманами, гвалтівниками, грабіжниками. Не витримавши нервового напруження, він улаштовує криваву бійню, рятуючи від гангстерів дівчинку. Ця роль прославила юну виконавицю Джоді Фостер — одну із найяскравіших зірок Голлівуда.

3.Каннський кінофестиваль

Каннський кінофестиваль (фр. *Festival international du film de Cannes*) — міжнародний кінофестиваль, який проводять щороку у курортному місті Канни (Франція, Лазурний берег); один із так званої «Великої п'ятірки» (**Big Five**) найпрестижніших кінофестивалів світу (поряд із кінофестивалами у Венеції (Італія, Берліні (Німеччина), Санденсі (США) та Торонто (Канада)).

За пропозицією французького історика Філіппа Ерланже (який згодом став офіційним делегатом фестивалю та членом журі), 1938 року було запроваджено кінофестиваль у Каннах. 1939 року президентом першого кінофестивалю погодився стати один із братів Люм'єр — Луї. Відкриття запланували на 01.09.1939 р., проте внаслідок початку Другої світової війни його було відкладено на 7 років. Фестиваль стартував 20.09.1946 р. 1949 року офіційним місцем проведення фестивалю став Палац Фестивалів (фр. **Palais des Festivals**) у Каннах.

Фестиваль проводять щороку у травні. Фахівці мають право представляти на конкурс повнометражні та короткометражні художні фільми, що зняті протягом 12 місяців до початку кінофестивалю і не демонструвалися за межами країни, а також не брали участі в інших конкурсних кінофестивалах.

Найпрестижніша нагорода фестивалю — «Золота пальмова гілка» (фр. **Palme d'Or**). Другий за значенням приз — Гран Прі (фр. **Grand Prix**).

Володарями «Золотої пальмової гілки» двічі ставали: Альф Шеберг (1946, 1951), Френсіс Форд Коппола (1974, 1979), Сьохей Імамура (1983, 1995), Емір Кустурица (1985, 1992), Білле Аугуст (1988, 1992), Люк та Жан-П'єр Дарденн (1999, 2005).

Починаючи з кінця 1980-х років, у Каннах найчастіше перемагають режисери, які створюють оригінальну кіномову (Девід Лінч, Квентін Тарантіно, Стівен Содерберг та ін.). З 2011 року з'явилася нова традиція — щорічно вручати «Почесну пальмову гілку» легендарним режисерам, чії роботи жодного разу не відзначені каннськими нагородами (першим цей приз отримав 2011 року Бернардо Бертолуччі).

4.«Оскар»-найпрестижніша нагорода в кінематографі США

«Оскар» — найпрестижніша нагорода в кінематографі США та щорічний приз із багатьма номінаціями. Вручається від 1929 року Американською академією кіномистецтва (англ. *Academy of Motion Picture Arts and Sciences*), створеною Луїсом Майером 1927 року. Починаючи з другої премії, нагородження «Оскаром» завжди висвітлюють у ЗМІ. До 1953 року нагородження транслювали по радіо, потім — по телебаченню. 1941 року затверджено систему, за якої імена переможців записують на аркушах, що вкладають у конверти, а конверти розкривають безпосередньо під час церемонії.

Розклад церемоній нагородження було порушено лише тричі (1938 року внаслідок сильної повені; 1968 року через траур за Мартіном Лютером Кінгом; 1981 року внаслідок замаху на тодішнього президента США Рональда Рейгана).

Призом є позолочена статуетка, відома з 1939 року як «Оскар», що уособлює кінематограф: лицар із мечем, який стоїть на згорнутій у кільце кінострічці із п'ятьма спицями, що символізують 5 кінопрофесій — акторську, сценаристську, режисерську, продюсерську та технічну. Заввишки фігурка 3,5 дюйма (бл. 34 см), важить 8,5 фунта (бл. 3,86 кг). Від 1949 року статуетки нумерують, починаючи з номера 501.

Нині премію «Оскар» вручають у 24 основних номінаціях: «Кращий фільм року», «Краща чоловіча роль», «Краща жіноча роль», «Краща робота художника-постановника», «Краща операторська робота», «Краща режисура», «Кращий сценарій-адаптація», «Кращий звук», «Кращий анімаційний короткометражний фільм», «Краща музика», «Краща пісня», «Кращий монтаж», «Краща чоловіча роль другого плану», «Краща жіноча роль другого плану», «Кращі візуальні ефекти», «Кращий оригінальний сценарій», «Кращий фільм іноземною мовою», «Кращий дизайн костюмів», «Кращий звуковий монтаж», «Кращий грим», «Кращий анімаційний повнометражний фільм», «Кращий документальний повнометражний фільм», «Кращий документальний короткометражний фільм», «Кращий художній короткометражний фільм».

Рекорд за кількістю отриманих нагород належить компанії Волта Діснея — 26 «Оскарів». 3-поміж акторів рекордсменами є Кетрін Хепберн та Меріл Стріп — у кожної по 12 номінацій. Кетрін Хепберн також має рекордну кількість нагород — її визнавали найкращою актрисою 4 рази. Режисера

Альфреда Хічкока номінували 5 разів у категорії «Найкращий режисер», але він не отримав жодного «Оскара». Лідерами з-поміж зарубіжних країн є Франція (номіновано 32 фільми) та Італія (отримала 10 «Оскарів»). Наймолодшою володаркою «Оскара» стала Тетум О'Ніл, яка отримала нагороду як «Краща актриса другого плану» у фільмі «Паперовий місяць» у віці 10 років та 148 днів.

Контрольні запитання

- 1.Цей жанр кіномистецтва заснований на зніманнях реальних людей у реальному оточенні реального світу. (*Документальне кіно*)
- 2.У якому кінематографічному жанрі кожен кадр фільму виготовляють окремо, а переглядають зі швидкістю 16 (або більше) кадрів за секунду, завдяки чому створюється ілюзія безперервного руху? (*У мультиплікаційному*)
- 3.Цей вид кіномистецтва зображує дійсність в образах, створених спільними зусиллями сценариста, режисера, оператора, акторів і представників інших кінопрофесій. (*Художнє (ігрове) кіно*)
- 4.Жанр ігрового кінематографа, твори якого містять ілюстрації злочинних діянь, їх розслідування та визначення винних. (*Детективний фільм*)
- 5.Назвіть різновиди детективного жанру. (Бойовик (екшен), вестерн, гангстерський фільм, фільм із застосуванням бойових мистецтв)
- 6.Ці фільми мають на меті розсмішити глядача, викликати посмішку, поліпшити настрій. (*Комедії*)
- 7.Назвіть різновиди комедійного жанру. (*Пародія, фарс*)
- 8.Твори цього жанру розкривають духовний і почуттєвий світ героїв в особливо яскравих емоційних ситуаціях, часто на основі контрастів: добро і зло, кохання і ненависть та ін. (*Мелодрама*)
- 9.Жанр кінематографа, у якому основною ідейно-естетичною настановою є диктат уяви над реальністю; дія фільмів відбувається в майбутньому, минулому або «паралельному світі». (*Фантастичний*)
- 10.Фільми, що викликають почуття тривоги й страху, створюють напружену атмосферу жаху або болісного очікування чого-небудь жахливого. Сюжет цих фільмів зазвичай побудований на появі серійного вбивці або кровожерливого монстра (генетичного мутанта, інопланетянина, зомбі та ін.) у якомусь спокійному місці. (*Фільми жахів*)
- 11.На відміну від бойовика, у цих фільмах акцент зміщений із грубого насильства на кмітливість персонажів, уміння перехитрити лиходія тощо. (*Пригодницькі фільми*)
- 12.Так називають фільми, що прагнуть створити у глядача відчуття напруженого переживання, хвилювання. Цей жанр не має чітких меж. (*Трилери*)
- 13.Фільм на межі трилера й фільму жахів. Сюжет побудований на зіткненні героїв із яким-небудь незрозумілим, містичним явищем. Часто йдеться про окультизм, чаклунство, пришествя антихриста та темних сил тощо. (*Містичний трилер*)

- 14.Ці фільми показують приватне життя людини та її гострий конфлікт із суспільством та ін. (*Психологічна драма*)
- 15.Дитячі фільми й фільми, призначені для перегляду всією родиною, що зазвичай позбавлені насильства і містять елементи мелодрами й комедії. (*Сімейні фільми*)
- 16.Герої цих фільмів завжди намагаються врятуватися від наслідків якогось катаклізму — природного (смерч, землетрус, виверження вулкану та ін.) або техногенного (вибух на атомній станції або хімічному заводі тощо). (*Фільми катастроф*)

Творче завдання

1. Доповнити сторінкою «Кінематограф Франції та США: минуле й сьогодення» альбом «Культурна спадщина народів світу».
2. Написати невеличкий твір на тему «Мій улюблений фільм».

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Баканурський А. Культурологія. — К., 2004.
2. Бичко А.К. Теорія та історія світової та вітчизняної культури. — К., 1994.
3. Бокань В.А. Культурологія. — К.: МАУП, 2000.
4. Бокань В., Польовий Л. Історія культури України. — К.: МАУП, 2001.
5. Горбач Н.Я. Теорія та історія світової та вітчизняної культури. — К., 1994.
6. Греченко В.А. та ін. Історія світової та української культури. — К., 2006.
7. Історія культури / О. Гаврюшенко та ін. — К., 2004.
8. Історія світової та української культури / В. А. Греченко та ін. — К., 2000.
9. Закович М. Культурологія. Українська та зарубіжна культура. — К., 2006.
10. Яртісь А.В. Лекції з історії світової та вітчизняної культури. — К., 1995.

Допоміжна

11. Верстюк В., Гарань О., Гуржій О. та ін. Історія України. — К., 2000.
12. Власов В. Історія України. — К., 2003.
13. Гончаренко М. Духовна культура. — К., 2000.
14. Гриценко В. Людина і культура. — К., 2000.
15. Європейська та українська культура в нарисах / За ред. І. Цехмістро та ін. — К., 2003.
16. Ильина Т.В. История искусств. — М.: Высшая школа, 2004.
17. Кияновська Л. Українська музична культура. — К., 2002.
18. Кононенко Б. И. Большой толковый словарь по культурологии. — М., 2003.
19. Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу. — К., 2000.

20. Культурологія / За ред. В. М. Пічі. — Л., 2003.
21. Культурологія / За ред. І. Тюрменко, О. Горбула. — К., 2004.
22. Культурология в вопросах и ответах / Г. В. Драч и др. — М., 2002.
23. Левчук Л.Т. Історія світової культури. — К., 2000.
24. Лобас В. Українська і зарубіжна культура. — К.: МАУП, 2000
25. Лозовий В.О. Основи художньої культури. — Х., 1997.
26. Лосєв І.В. Історія та теорія світової культури. — К., 1995.
27. Меднікова Г. Українська і зарубіжна культура ХХ століття. — К., 2002.
28. Пасічний А. Образотворче мистецтво. Словник-довідник. — Тернопіль, 2008.
29. Петруханцев Н. ХХ лекцій по истории мировой культуры. — М., 2004.
30. Полікарпов В. С. Лекції з історії світової культури. — К., 2000.
31. Рудницький О. Українське мистецтво у полікультурному просторі. — К., 2000.
32. Середньовіччя: навч. посіб. для вищ. навч. закл. — К., 2004.
33. Українська та зарубіжна культура / М. М. Закович та ін. — К., 2000.
34. Українське мистецтво. II половина ХХ ст. — К., 2005.
35. Чорненький Я. Культурологія. Теорія. Практика. Самостійна робота. — К., 2004.
36. Яртісь А.В. Лекції з історії світової та вітчизняної культури. — К., 1995.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.library2.stu.cn.ua>
2. <http://www.journ.univ.kiev.ua>
3. <http://www.filosof.com.ua/links.htm>
4. <http://www.uk.wikipedia.org/wiki>
5. <http://www.inglib.ru>
6. <http://www.lib.ua-ru/net>
7. <http://www.comcon-2.com>
8. <http://www.nir.ru/socio/scipubl/4M.htm>
9. <http://www.library.if.ua>
10. <http://www.readbookz.com>
11. <http://www.wikipedia.org.ua>
12. <http://www.pravoslavie.ua>
13. <http://www.history.org.ua>
14. <http://www.muzik.org.ua>
15. <http://www.nir.ru/socio/content/vsb.htm>

